

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ

Płk prof. dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI

ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH W ASPEKCIE ZAGROŻEŃ MILITARNYCH I NIEMILITARNYCH „ZAGROŻENIE”

60997

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/4367~~

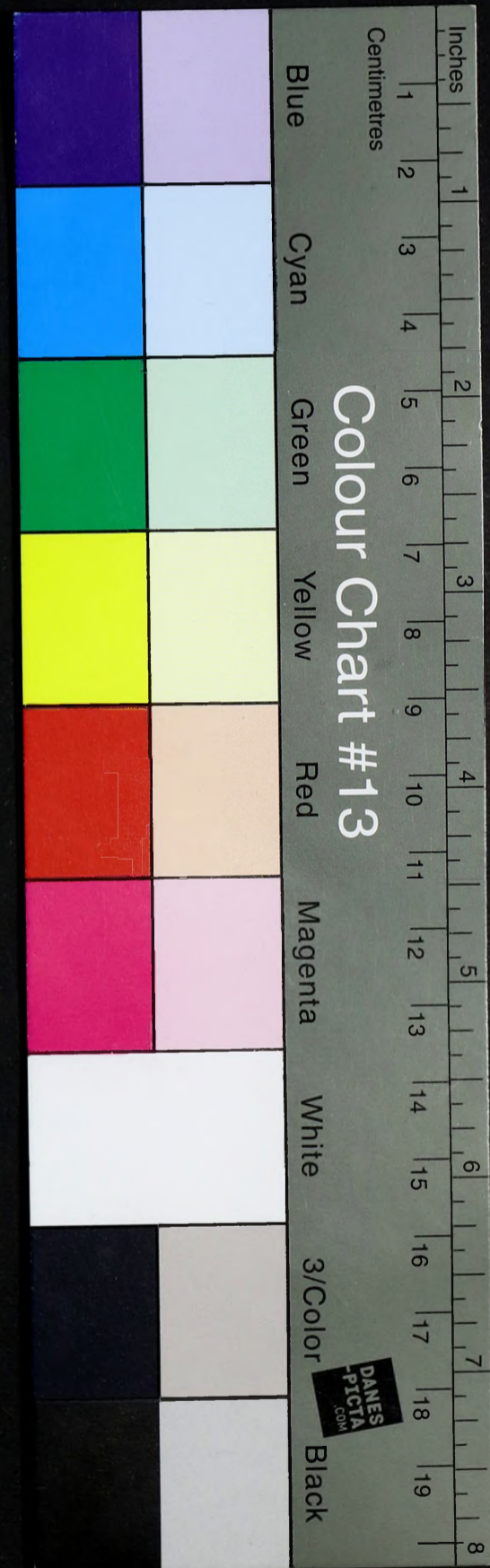

~~004367-001-0~~

PNB

WARSZAWA

2000

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

**WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ**

Plk prof. dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI

**ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH
W ASPEKCIE ZAGROŻEŃ
MILITARNYCH I NIEMILITARNYCH**

„ZAGROŻENIE”

WARSZAWA 2000

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
1. Charakterystyka zagrożeń	6
1.1. Charakter zagrożeń.....	6
1.2. Zagrożenia militarne	12
1.3. Zagrożenia niemilitarne	14
2. Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej	17
2.1. Istota i założenia obronności państwa	19
2.2. System obronności państwa	24
2.3. Siły Zbrojne RP	25
3. Zadania wojsk lądowych w operacjach militarnych	27
3.1. Zadania wojsk lądowych w operacjach na obszarze kraju	27
3.1.1. W czasie pokoju	28
3.1.2. W okresie kryzysu	28
3.1.3. Podczas wojny	32
3.2. Zadania wojsk lądowych w operacjach militarnych poza obszarem kraju	40
3.4. Zadania wojsk obrony terytorialnej w operacjach na obszarze kraju ...	43
4. Zadania wojsk lądowych w operacjach pokojowych.....	48
4.1. Charakterystyka operacji pokojowych	48
4.2. Charakterystyka misji pokojowych	49
4.3. Rodzaje operacji pokojowych	51
4.4. Zadania wojsk w operacjach i misjach pokojowych	53
ZAKOŃCZENIE	56
BIBLIOGRAFIA	58

WSTĘP

Członkostwo Polski w NATO, stawia polską sztukę wojenną, a w tym sztukę operacyjną, przed zupełnie nowymi wyzwaniem. Jednym z nich jest potrzeba wypracowania poglądów dotyczących określenia możliwych zadań Sił Zbrojnych RP w nowych warunkach położenia Polski. Chodzi głównie o identyfikację możliwych zadań wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej realizowanych na obszarze kraju i poza nim w ramach operacji militarnych i pokojowych. Istnieje zatem potrzeba określenia charakteru zagrożeń w nowych uwarunkowaniach położenia geopolitycznego, zarówno w wymiarze narodowym, jak i międzynarodowym. Na tej z kolei podstawie należy dokonać prognozy możliwych zadań związanych z przeciwdziałaniem militarnym przez wojska lądowe. Także należy dostrzegać fakt, iż Polska jako członek NATO będzie uczestniczyć w szeregu zadaniach związanych z rozwiązywaniem kryzysów, konfliktów i sporów międzynarodowych.

Zadaniem przed jakim stoi dzisiaj nie tylko polska nauka wojskowa, jest określenie obrazu możliwej wojny, konfliktów poniżej progu wojny oraz wynikających stąd metod i sposobów przygotowania się do ich prowadzenia. Jest to szczególnie ważne zadanie właśnie w aspekcie uczestnictwa Polski w sojuszu NATO. Dotyczy to zwłaszcza problematyki szeroko rozumianych operacji, które mogą mieć charakter operacji militarnych i niemilitarnych.

Wstępna analiza tematu w oparciu o literaturę przedmiotu i doświadczenia ostatnich konfliktów zbrojnych (np. Pustynna Burza, Kosowo), pozwoliły na sformułowanie **hipotezy roboczej**:

„Członkostwo Polski w Sojuszu NATO implikuje nową sytuację geopolityczną kraju, co powoduje z kolei zmianę założeń strategii obronności państwa. W związku z tym, odpowiednio do powstających zagrożeń, zmianie ulegną zadania wojsk lądowych, zarówno operacyjnych, jak i obrony terytorialnej. Chodzi tu o zadania wynikające z udziału w operacjach narodowych i sojuszni-

czych prowadzonych na terytorium Polski, ale także poza nim. Także nowym zadaniem wojsk lądowych, a wynikającym z członkostwa Polski w NATO, będzie udział w operacjach pokojowych. W związku z tym istnieje potrzeba zbadania właściwości i charakteru możliwych zagrożeń militarnych i niemilitarnych, aby na tej podstawie można było przygotować wojska do prowadzenia operacji w układzie narodowym, a także w układzie sojuszniczym”.

Przedmiotem badań niniejszej pracy są zadania wojsk lądowych realizowane podczas zagrożeń militarnych i operacji pokojowych. Badaniami objęto zadania wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej realizowane na obszarze kraju, oraz wydzielonych sił poza obszarem kraju..

Celem badań było określenie zmian w charakterze i w treściach podstawowych zadań wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w strukturach sojuszniczych NATO. Zmiany te powinny zapewnić wypracowanie zasadniczych założeń prowadzenia wspólnych działań przez wojska operacyjne i obrony terytorialnej w ramach operacji, zarówno w układzie narodowym, jak i sojuszniczym.

Główny problem badawczy pracy wyraża się w pytaniu: Jakie są główne zadania wojsk lądowych na obszarze kraju i poza jego granicami w związku z członkostwem Polski w sojuszu NATO?.

Udzielnie odpowiedzi na tak sformułowany główny problem wymagało rozwiązania **problemów szczegółowych** takich jak:

1. Jakie są możliwe scenariusze zagrożenia bezpieczeństwa Sojuszu i Polski ?

2..Jak założenia strategii bezpieczeństwa państwa wpływają na treść zadań wojsk lądowych ?

3. Jakie są zasadnicze zadania wojsk operacyjnych i wojsk obrony terytorialnej w ramach operacji militarnych na obszarze kraju, zarówno w układzie narodowym jak i koalicyjnym ?

4. Jakie zadania będą realizowały wojska w ramach operacji pokojowych ?

Rozwiązanie tak sformułowanych problemów badawczych wymagało wielu analiz i ocen nowych uwarunkowań obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Założeń strategii obronności państwa, w aspekcie uczestnictwa Polski w sojuszu NATO. Przeprowadzone analizy pozwoliły na wypracowanie propozycji zadań wojsk lądowych w operacjach militarnych i pokojowych podczas działań na obszarze kraju, jak i poza jego granicami.

W rozwiązywaniu problemów niniejszej pracy, wielce wartościowym materiałem źródłowym były studia i opracowania powstałe podczas niemiecko-polskiego sympozjum naukowego, przeprowadzonego w 1998 i 1999 roku. Udział w tym sympozjum oficerów Akademii Dowodzenia Bundeswehry w Hamburgu, stanowił ważne źródło wiedzy dotyczącej zagrożeń i operacji militarnych oraz pokojowych. Również istotnym źródłem wiedzy badanej problematyki były studia prowadzone w Wydziale Wojsk Lądowych w 1999 roku, a związane z określeniem struktury organizacyjnej wojsk lądowych w ramach programu badawczego „Armia”. Także ważnym źródłem wiedzy w zakresie poglądów obowiązujących w państwach NATO, były dokumenty normatywne takie jak: Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił Sojuszu (AJP-01), Regulamin Armii USA FM-105 oraz Regulamin Działań Taktycznych Wojsk Lądowych NATO ATP-35(B) i Regulamin Działań Wojsk Lądowych, wydany w 1999 r.

1. CHARAKTERYSTYKA ZAGROŻEŃ

Przemiany na kontynencie europejskim zaowocowały zakończeniem globalnej konfrontacji Wschód-Zachód, co z kolei stworzyło sprzyjające warunki do realizacji wolnościowych i demokratycznych aspiracji narodów. Bezpieczeństwo Europy oparte na Sojuszu Północnoatlantyckim, zostało wzmocnione poprzez rozszerzenie NATO, co zwiększyło jednocześnie obszar demokracji i stabilności na naszym kontynencie.

Postępująca integracja europejska i euroatlantycka oraz pogłębiająca się współpraca regionalna w Europie na przełomie lat 80-tych i 90-tych, pozytywnie wpływają na środowisko bezpieczeństwa europejskiego. Jednocześnie w ostatnich latach pojawiły się nowe wyzwania i zagrożenia dla pokoju i stabilności międzynarodowej, także na naszym kontynencie, w tym konflikty etniczne, kryzysy ekonomiczne, zachwianie stabilności politycznej, zorganizowana przemoc i łamanie praw człowieka, rozprzestrzenianie broni masowego rażenia, terroryzm i zorganizowana przestępczość transnarodowa.

1.1. Charakter zagrożeń

Istotnym faktem rzutującym na bezpieczeństwo europejskie jest to, że wiele państw w Europie nie do końca określiło swój status polityczny, a część z nich przeżywa różnorodne kryzysy narodowościowe czy ekonomiczne. Te właśnie kryzysy rodzą zagrożenia militarne, trudne do przewidzenia zarówno co do obszaru, jak i skutków. Mogą bowiem powstawać i obejmować obszar jednego państwa lub kilku państw, mogą być początkiem większego kryzysu lub mogą wygasnąć samoistnie. Dobitnym przykładem ilustrującym tę tezę jest kryzys na Bałkanach związany z Kosowem, zamieszkałym w 90% przez Albańczyków, a stanowiącym integralną częścią terytorium Serbii. Pokojowe próby rozwiązania tego kryzysu nie powiodły się, co spowodowało podjęcie przez państwa sojuszu NATO działań militarnych.

Oceniając ewentualne zagrożenia militarnych należy wziąć pod uwagę to, że w ostatnich lat w Europie zdecydowanie obniżone zostały potencjały bojowe wojsk, w efekcie czego z Europy Środkowej wycofane zostały główne zgrupowania, które przez wiele lat były zdolne do natychmiastowych działań. Prawie wszystkie państwa w tej części Europy znacznie zredukowały liczebność swoich wojsk i proces ten trwa nadal. Z tych właśnie względów konflikt międzynarodowy w Europie o dużej skali, bez dłuższych przygotowań potencjalnego agresora, mobilizacji jego gospodarki i sił zbrojnych oraz przemieszczeń zgrupowań wojsk operacyjnych na kierunki uderzeń, jest dziś mało prawdopodobny. Wynika stąd że, bieżąca obserwacja rozwoju sytuacji polityczno-militarnej w świecie powinna z dostatecznym wyprzedzeniem wykazać przygotowania potencjalnego agresora do wywołania konfliktu na dużą skalę. Konflikt taki swym zasięgiem może objąć znaczną część kontynentu i angażować potencjał wielu państw, niekiedy także z innych kontynentów. Szybko może przerodzić się w konflikt o zasięgu światowym.

Dokonując oceny perspektywicznych zagrożeń militarnych, można mówić o zagrożeniach **bezpośrednich i pośrednich**. Zagrożeniami bezpośrednimi będą te, które zagrażają wprost bezpieczeństwu i interesom kraju (sojuszu). W wyniku takich zagrożeń istnieje prawdopodobieństwo utraty suwerenności, części lub całości terytorium kraju albo pozbawienie możliwości swobodnego rozwoju społeczeństwa. Z kolei zagrożenia pośrednie to takie, które zmieniają ogólny układ na kontynencie na niekorzystny dla dalszego rozwoju, rodzą zagrożenia bezpośrednie, destabilizują sytuację społeczną, polityczną, ekonomiczną i militarną w rejonie oraz zagrażają procesom demokratyzacji i pokoju. Natomiast ze względu na rodzaj środków przy pomocy których mogą zagrożenia te mogą być realizowane, można je podzielić na **zagrożenia militarne i niemilitarne**.

Współcześnie, ale i także w perspektywie trudno własne bezpieczeństwo utożsamiać jedynie ze skutecznością obroną własnego terytorium i własnych

interesów. Aby zatem eliminować zagrożenia bezpośrednie, należy likwidować już zagrożenia pośrednie. Wpłyne to bowiem korzystnie na bezpieczeństwo całego kontynentu i zapewni rozwój wszystkim narodom.

Obecne warunki otoczenia strategicznego Polski i Sojuszu, a także w bliższej, kilkuletniej perspektywie jego rozwoju, nie dają uzasadnionych podstaw opracowywania **szczegółowych scenariuszy działań wojennych**, zakładających planową agresję zbrojną ze strony jakiegokolwiek państwa. Jednakże sytuacja strategiczna w Europie i poza nią cechuje się w swym rozwoju dużą dynamiką, powodowaną burzliwymi przemianami cywilizacyjnymi, niosącymi dla poszczególnych regionów europejskich i pozaeuropejskich niestabilność strategiczną i podatność na konflikty. Dlatego też niezbędne jest prowadzenie systematycznych studiów, mających na celu przygotowanie danych do planowania obronnego i wojskowego, ukierunkowanego na utrzymanie przez państwo (Sojusz) zdolności do właściwej reakcji na ewentualne zagrożenia i wyzwania militarne.

Zmiany dokonujące się w środowisku strategicznym i pozytywny rozwój sytuacji międzynarodowej spowodowały, że agresja sił konwencjonalnych przeciwko Sojuszowi na dużą skalę jest wysoce nieprawdopodobna. Tym nie mniej, możliwości takiego zagrożenia istnieją jeżeli rozpatruje się je w dłuższej perspektywie. Wynika stąd, że bezpieczeństwo Sojuszu należy rozpatrywać w szerokim spektrum zagrożeń zarówno militarnych, jak i pozamilitarnych.

W ostatnich latach w wyniku zawartych wielu uzgodnień międzynarodowych, w Europie zdecydowanie obniżono potencjały bojowe wojsk. Proces ten trwa nadal, choć nie zawsze i nie we wszystkich państwach jest on związany z rzeczywistym obniżeniem potencjału militarnego. Wycofane zostały z Europy Środkowej główne zgrupowania, które przez wiele lat były zdolne do podjęcia natychmiastowych działań na szerokim froncie. Także wycofane zostało wiele taktycznych i operacyjno-taktycznych środków przenoszenia broni jądrowej

oraz lotnictwo uderzeniowe. Prawie wszystkie państwa w tej części Europy znacznie zredukowały liczebność swoich wojsk..

Na tej podstawie możemy współcześnie prognozować, iż w Europie możliwe są dwa podstawowe rodzaje konfliktów zbrojnych, a mianowicie:

- **konflikt na dużą skalę;**
- **lokalny konflikt zbrojny.**

Konflikt międzynarodowy o dużej skali w Europie jest dziś mało prawdopodobny, bowiem przyjmuje się założenie, że obniżona w wyniku traktatów rozbrojeniowych liczebność sił zbrojnych w wielu państwach europejskich, a zwłaszcza w Europie Środkowej, nie pozwoli żadnemu potencjalnemu agresorowi prowadzić skutecznych i szybkich działań zaczepnych na szerokim froncie. Potencjalny agresor będzie musiał skoncentrować siły lądowe w celu wykonania uderzeń na jednym lub dwóch głównych kierunkach i zapewnić im silne wsparcie z powietrza. Tych przygotowań nie można dziś ukryć biorąc pod uwagę współczesne środki rozpoznania. Nie wyklucza to jednak zagrożenia ważnych elementów systemu obronnego państwa w głębi terytorium, które mogą być narażone na uderzenia środków rakietowych i lotniczych, a także na oddziaływanie sił dywersyjnych, desantowych i powietrzno-szturmowych.

Konflikt taki swym zasięgiem może objąć znaczną część kontynentu i angażować potencjał wielu państw, niekiedy także z innych kontynentów. Biorąc pod uwagę sojusznicze ustalenia, konflikt taki mógłby szybko przerodzić się w konflikt o zasięgu światowym.

Lokalne konflikty militarne o ograniczonym zasięgu i niewielkiej intensywności, jak wykazują analizy i oceny prowadzone przez wielu badaczy, będą tymi na które narażona będzie Europa. Konflikty te mogą mieć podłoże nacjonalistyczne, religijne lub ekonomiczne. Mogą występować na obszarze jednego lub kilku krajów. Nie izolowane, będą miały tendencję do rozprzestrzeniania się i mogą być początkiem konfliktu militarnego na dużą skalę.

W szczególności nowym zagrożeniem bezpieczeństwa międzynarodowego jest dokonywanie czystek etnicznych lub ludobójstwa w imię bezwzględnego poszanowania suwerenności państwa. Należy podkreślić, że kryzysy i konflikty lokalne na naszym kontynencie, szczególnie ewentualnych kryzysy i konflikty w naszym sąsiedztwie, mogą oddziaływać na bezpieczeństwo naszego państwa i jego obywateli. Dlatego wskazane jest, aby nasz kraj reagował, w ramach NATO, a także w ramach wysiłków wspólnoty międzynarodowej, a jeśli okaże się to niezbędne samodzielnie, na te wyzwania i ewentualne zagrożenia, które mogłyby przekształcić się w poważne kryzysy lub prowadzić do wybuchu konfliktu lokalnego.

Zagrożenia te dotyczą zarówno obszaru traktatowego, jak i w jego obrębie, a wyrażają się w możliwości powstania kryzysów lokalnych poza obszarem traktatowym, które mogą przybierać gwałtowny charakter. Tłem tych konfliktów może być to, iż niektóre kraje w obszarze euroatlantyckim, oraz wokół niego borykają się z poważnymi problemami politycznymi, społecznymi i ekonomicznymi. Rywalizacja etniczna i religijna, spory terytorialne, niewłaściwe lub źle przeprowadzone reformy, naruszanie praw człowieka oraz rozchwianie władzy państwowej mogą być przyczyną niestabilności na skalę lokalną lub nawet regionalną. Wynikające z nich napięcia mogą prowadzić do powstania sytuacji kryzysowych, cierpienia ludności i konfliktów zbrojnych. Konflikty takie mogą wpływać na bezpieczeństwo Sojuszu poprzez rozprzestrzenianie się na sąsiednie kraje, włącznie z członkami NATO, lub też w inny sposób. Mogą też mieć wpływ na bezpieczeństwo innych krajów.¹

Nowym rodzajem zagrożeń o charakterze militarnym, z którymi musi liczyć się współczesna Europa, są zagrożenia związane przede wszystkim z międzynarodowym terroryzmem politycznym. Szczególnie niebezpieczne jest to, że ostatnio terroryści sięgają po różnorodne nowe środki walki, w tym również

¹ Kompedium spraw bezpieczeństwa Nr Sf 700. Strategiczna koncepcja bezpieczeństwa Sojuszu NATO z dnia 24.04.1999, s.10

broń masowego rażenia. Na zagrożenia takie narażone są głównie kraje o wysokim poziomie rozwoju, natomiast źródłem takich zagrożeń obecnie i w przyszłości będą przede wszystkim kraje, które nie dysponują dostatecznym potencjałem, by swoje zamiary zrealizować w inny sposób. Ich podłożem jest głównie fanatyzm religijny oraz dysproporcje ekonomiczne współczesnego świata. Może nim być także skrajny nacjonalizm.

Pomimo znacznego postępu w umacnianiu międzynarodowego reżimu w zakresie nierozprzestrzeniania broni masowego rażenia, utrzymują się poważne wyzwania związane z jej proliferacją. Czynnikiem, który należy uwzględnić oceniając bezpieczeństwo i stabilność w rejonie euroatlantyckim jest istnienie poważnych sił jądrowych poza krajami Sojuszu. Także na bezpieczeństwo Sojuszu może wpływać niekontrolowany przepływ dużych mas ludzi, szczególnie wskutek konfliktów zbrojnych.. Również dalsze rozprzestrzenianie BMR może stanowić bezpośrednie zagrożenie dla ludności krajów Sojuszu, ich terytorium i sił zbrojnych. Istnieje zagrożenie, że niektóre kraje sprzedają lub kupują albo usiłują nabyć broń masowego rażenia i środki jej przenoszenia. Urządzenia i technologie, które mogą być wykorzystane do skonstruowania broni masowego rażenia i środków ich przenoszenia stają się coraz bardziej rozpowszechnione podczas gdy wykrywanie i zapobieganie nielegalnemu handlowi tymi materiałami i technologiami pozostają trudne. Także bardzo niepokojący jest fakt, że podmioty inne niż państwa zdobywają możliwość wyprodukowania niektórych rodzajów tych broni. Fakt ten może spowodować większą dostępność zaawansowanych możliwości militarnych, pozwalających przeciwnikom na wejście w posiadanie wysokowydajnych systemów obronnych i zaczepnych wojsk lądowych, lotnictwa i marynarki, rakiet CRUISE i innych zaawansowanych broni².

² tamże, s 12

1.2. Zagrożenia militarne

W wyniku zakończenia "zimnej wojny" zdecydowanie zmalała groźba wybuchu wojny globalnej i zmniejszyło się niebezpieczeństwo konfliktu ogólnoeuropejskiego. Zgodnie z założeniami Strategii bezpieczeństwa RP, w dającej się przewidzieć przyszłości niepodległy byt Polski nie jest zagrożony, kraj nasz nie jest narażony na bezpośrednią agresję militarną³. Istotnym czynnikiem zmniejszającym groźbę agresji wobec naszego kraju jest członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim. Poprzez zwielokrotnienie czynnika odstraszania, potencjalny agresor zawsze musi liczyć się z możliwością solidarnej reakcji całego Sojuszu.

W otoczeniu Polski ilość i rozmieszczenie uzbrojenia konwencjonalnego utrzymywane są na poziomie nie pozwalającym na przeprowadzenie z zaskoczenia działań ofensywnych na dużą skalę. Takie działanie jest niemożliwe także z tego powodu, iż możliwości technicznych środków rozpoznania, a także środków budowy zaufania i bezpieczeństwa, pozwolą na wcześniejsze wykrycie takich przygotowań. Tym samym będzie czas na podjęcie stosownych działań mających na celu odparcie agresji, zarówno w wymiarze narodowym, jak i sojusznym.

W ostatnim okresie dokonała się zmiana charakteru zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa państw europejskich, w tym Polski. Nastąpiło przewartościowanie zagrożeń: uległo zmniejszeniu zagrożenie wojną na skalę globalną lub kontynentalną, natomiast wzrosło zagrożenie kryzysami lokalnymi, które jak wykazują doświadczenia przeradzają się niejednokrotnie w lokalne lub regionalne konflikty. Ich źródła są różnorodne: waśnie etniczne i religijne, spory graniczne, naruszenia praw człowieka, katastrofy naturalne i wywołane działalnością człowieka, niedobór podstawowych środków do egzystencji, zapaść gospodarczo-cywilizacyjna, osłabienie lub rozpad struktur państwowych itp.

³ Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 1.01.2000 roku)

Istotnym źródłem zagrożenia bezpieczeństwa Polski są rozmieszczone w pobliżu jej granic znaczne siły konwencjonalne, które przy niekorzystnym rozwoju wydarzeń będą mogły stanowić - niekoniecznie w formie zorganizowanej agresji - zagrożenie bezpieczeństwa Polski. Zagrożenie to może ulec zwiększeniu w przypadku rozmieszczenia w bliskości Polski broni nuklearnej tzw. broni taktycznej. Z tych właśnie powodów Polska jest zainteresowana, aby państwa dysponujące dużym potencjałem militarnym funkcjonowały w ramach instytucji demokratycznych, zachowały wewnętrzną stabilność polityczną, ekonomiczną i społeczną, przestrzegały międzynarodowych zobowiązań odnośnie kontroli zbrojeń i środków budowy zaufania. Niestabilność polityczna lub zapaść gospodarcza i związane z nimi wewnętrzne kryzysy utrudniają przestrzeganie takich postanowień traktatowych

Europa i Polska najbardziej narażone będą na konsekwencje wynikające z **lokalnych konfliktów militarnych**. Konflikty te mogą mieć ograniczony zasięg i niewielką intensywność, a ich podłożem mogą być właśnie nacjonalistyczne, religijne lub ekonomiczne. Mogą występować na obszarze jednego lub kilku krajów. Nie izolowane, będą miały tendencję do rozprzestrzeniania się i mogą być początkiem konfliktu militarnego na dużą skalę. Ze względu na członkostwo Polski w Sojuszu, nasz kraj może być na nie szczególnie narażony.

Nowym rodzajem zagrożeń o charakterze militarnym, z którymi musi liczyć się współczesna Europa, są zagrożenia związane przede wszystkim z **międzynarodowym terroryzmem politycznym**. Niebezpieczne jest to, że ostatnio sięga on po różnorodne nowe środki walki, w tym również broń masowego rażenia. Możliwość niekontrolowanego transferu broni masowego rażenia oraz środków jej przenoszenia stanowi jedno z głównych transnarodowych zagrożeń bezpieczeństwa. Nielegalny obrót komponentami do produkcji broni masowego rażenia grozi przenikaniem ich do państw niedemokratycznych, ogarniętych konfliktami wewnętrznymi lub skonfliktowanych z innymi państwami. Środki takie mogą się także dostać w ręce grup terrorystycznych lub ekstremistycznych.

Polska sąsiaduje z obszarem zwiększonego ryzyka rozprzestrzeniania broni masowego rażenia. W skrajnym przypadku jej proliferacja może spowodować bezpośrednie zagrożenie dla terytorium, ludności, sił zbrojnych Polski lub innego państwa europejskiego.

Analiza i ocena sytuacji międzynarodowej wskazuje, że nie można wykluczyć żadnego wariantu możliwego rozwoju sytuacji, w tym konfliktu na dużą skalę. Konflikt taki może swoim zasięgiem objąć szereg państw, grożąc rozprzestrzenieniem się na cały kontynent europejski, a nawet poza jego granice.

1.3. Zagrożenia niemilitarne

Obecnie, w okresie postępującej w coraz szybszym tempie globalizacji, nasilają się wzajemne **powiązania ekonomiczne**, w efekcie czego gospodarka w coraz większym stopniu wpływa na kwestie związane z bezpieczeństwem państwa. Odnosi się to zarówno do potencjału gospodarczego państwa, jego stabilności makroekonomicznej i finansowej, jak i ilości środków przeznaczanych na obronność oraz do zdolności przemysłu obronnego. Stabilność i przewidywalność środowiska gospodarczego państw sąsiadujących z Polską, jest czynnikiem bezpośrednio wpływającym na bezpieczeństwo Polski. Także istotnym czynnikiem jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego państwa. Wymaga to ochrony źródeł i kanałów zaopatrzenia kraju w najważniejsze importowane nośniki energii, takie jak ropa naftowa i gaz ziemny.

W wyniku pogłębiania się różnic gospodarczych i cywilizacyjnych na świecie, a zwłaszcza na kontynencie europejskim, istnieje **niebezpieczeństwo nowych podziałów w Europie**. Granica tych podziałów przebiegać będzie między obszarami charakteryzującymi się dynamicznym rozwojem a obszarami zagrożonymi w kryzysie. Tak więc w interesie Polski leży rozwój gospodarczy i postęp cywilizacyjny wszystkich krajów europejskich, w tym szczególnie naszych najbliższych sąsiadów. Z powyższymi zagrożeniami ściśle wiążą się **nie-**

kontrolowane migracje ludności na dużą skalę. Wiąże się z nimi niebezpieczeństwo katastrofy humanitarnej i regionalnej destabilizacji. Potencjalne zagrożenie tworzy połączenie ewentualnych masowych migracji ze zorganizowaną działalnością przestępczą, przemytem broni, materiałów rozszczepialnych, narkotyków i środków do ich produkcji. Centralne położenie Polski na kontynencie europejskim zwiększa istniejące w tej sferze zagrożenia.

Przekształcenia własnościowe sprawiły, że powstała duża grupa prywatnych przedsiębiorców. Grupa ta powinna realizować świadczenia obronne, jako czynnik stanowiący m.in. o zapleczu logistycznym operacji wojskowych prowadzonych przez stronę polską zarówno w zakresie cywilnych jak i wojskowych aspektów zarządzania kryzysowego, a także w przypadku zagrożenia suwerenności Polski.

We współczesnym świecie rośnie znaczenie i wartość **środowiska naturalnego**. Działania na rzecz ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego muszą być traktowane jako dotyczące żywotnych kwestii bytu narodowego. Klęski żywiołowe, a także katastrofy wywołane działalnością człowieka, mogą stanowić poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa. Szczególną troskę budzi kwestia bezpieczeństwa energetyki jądrowej w Europie, w tym zwłaszcza w naszym najbliższym sąsiedztwie. Doświadczenia płynące m.in. z katastrofy w Czernobylu skłaniają nas do traktowania tych kwestii z najwyższą uwagą, jako mogących zagrozić życiu i zdrowiu społeczeństw.

Kolejnym, o dużym ciężarze gatunkowym, zagrożeniem bezpieczeństwa państwa jest **terroryzm i przestępczość zorganizowana**.

W skali międzynarodowej rośnie zagrożenie terroryzmem. Geograficzne oddalenie naszego państwa od głównych źródeł zagrożeń nie daje gwarancji bezpieczeństwa. Także w Polsce rośnie zagrożenie atakami terrorystycznymi wobec obywateli i instytucji. Jednocześnie terytorium Polski, ze względu na usytuowanie geograficzne i relatywną dostępność, może stanowić dogodną bazę

logistyczną dla przygotowywania i podejmowania działań skierowanych przeciwko obywatelom, instytucjom i firmom innych państw.

Postępuje proces umiędzynarodowienia przestępczości zorganizowanej, a wraz z nią pojawiają się zagrożenia wynikające z przemytu narkotyków, handlu ludźmi itp. W ostatnich latach na terenie Polski obserwuje się gwałtowny wzrost działalności transnarodowych grup przestępczych. Położenie Polski w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru przechodzącego przemiany polityczno-gospodarcze ułatwia transfer zorganizowanej przestępczości. Powstawanie transnarodowych organizacji i powiązań przestępczych jest zagrożeniem dla bezpieczeństwa państwa.

2. STRATEGIA OBRONNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Ponieważ głównym czynnikiem stabilności polityczno-wojskowej na kontynencie jest Sojusz Północnoatlantycki, wobec tego stanowi on realną podstawę zapewnienia bezpieczeństwa i obrony naszego państwa. Wynika stąd, że założenia obronności Polski powinny opierać się na aktywnym uczestnictwie w umacnianiu tej organizacji i utrzymaniu jej zdolności do wypełnienia podstawowych zadań w zakresie bezpieczeństwa. Zadania te obejmują: zapewnienie stabilnego euroatlantyckiego środowiska bezpieczeństwa, , a także - w ramach procesu wzmocnienia bezpieczeństwa i stabilności – współdziałanie w zapobieganiu konfliktom i zarządzaniu kryzysowym oraz rozwijanie partnerstwa, współpracy i dialogu z innymi państwami.

Tak więc członkostwo Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim w sposób istotny zmieniło geopolityczną i geostrategiczną pozycję Polski. Warto w tym miejscu podkreślić, że Polska stała się częścią skutecznego sojuszniczego systemu obronnego, gwarantującego bezpieczeństwo i stwarzającego warunki stabilnego rozwoju. Nowe warunki oraz nowa rola Polski na arenie międzynarodowej wskazują na potrzebę dostosowania do nich założeń **strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej**. Istotną częścią tej strategii jest **strategia obronności**.

Z istoty obronności Polski wynika, że jej priorytetem jest zachowanie przez Sojusz Północnoatlantycki zdolności do obrony zbiorowej i zapewnienie niezawodnej sojuszniczej współpracy we wszystkich dziedzinach związanych z obronnością. Stąd też Polska powinna działać solidarnie w wypadku bezpośredniego naruszenia bezpieczeństwa jej Sojuszników i Partnerów. Oznacza to, że zbrojny atak na terytorium któregośkolwiek państw Sojuszu, przeprowadzony z dowolnego kierunku, spotka się z reakcją na podstawie Artykułu IV i V Traktatu Północnoatlantyckiego. Tak więc Polska będzie aktywnie uczestniczyć w utrzymaniu bezpieczeństwa europejskiego, a to z kolei oznacza, nie tylko prze-

ciwstawienie się agresji na nasze państwo, ale także udział w likwidacji kryzysów poza granicami państwa.

Uczestnictwo Polski w Sojuszu NATO, wymaga podjęcia wysiłków na rzecz **pełnej integracji wojskowej z NATO**. Jest to proces długofalowy i wieloaspektowy bowiem obejmuje nie tylko kwestie technicznej i organizacyjnej interoperacyjności wojsk, ale również stosunki cywilno-wojskowe, wykształcenia i szkolenia kadr i żołnierzy oraz inne zagadnienia. Należy bowiem przede wszystkim dostosować system obronności RP do wymogów sojuszniczych. To z kolei wymagać będzie realizacji szeregu przedsięwzięć, do których należy zaliczyć:

- dostosowanie struktur organizacyjnych Sił Zbrojnych RP umożliwiające osiągnięcie wymaganego poziomu interoperacyjności z siłami zbrojnymi innych państw NATO;
- właściwe przygotowanie kadr do pracy w strukturach Sojuszu i zgodnie z jego standardami;
- kontynuowanie prac analitycznych i badawczych dotyczących pełnej integracji z Sojuszem.

Istotnym czynnikiem zaangażowania w utrzymanie bezpieczeństwa międzynarodowego jest udział Polski w Organizacji Narodów Zjednoczonych i wynikający stąd udział w **operacjach pokojowych**. Operacje pokojowe stanowią jeden z podstawowych elementów działań Narodów Zjednoczonych na rzecz utrzymania pokoju i bezpieczeństwa w świecie. Służyć one powinny tworzeniu warunków do rozwiązywania konfliktów metodami politycznymi, stąd też Polska będzie nadal wносить znaczący wkład w międzynarodowe operacje pokojowe.

Także ważnym czynnikiem kształtującym bezpieczeństwo w Europie jest uczestnictwo w **Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)** Jest to najliczniejsza organizacja w dziedzinie bezpieczeństwa na kontynencie europejskim bowiem obejmuje wszystkie państwa europejskie, Kanadę i

Stany Zjednoczone Ameryki oraz pięć państw Azji Środkowej. OBWE pełni kluczową rolę w promowaniu pokoju i stabilizacji, wzmacnianiu współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa, umacnianiu demokracji i praw człowieka w Europie.

W związku z tym Polska powinna sprzyjać wzmacnianiu zdolności tej organizacji w zakresie skutecznego działania, zwłaszcza na polu dyplomacji prewencyjnej, zapobiegania konfliktom, opanowywania kryzysów i odbudowy po-konfliktowej.

2.1. Istota i założenia obronności państwa

Określenie istoty obronności państwa wymaga wpięrcw zdefiniowania podstaw polityki bezpieczeństwa państwa. Zgodnie ze Strategią bezpieczeństwa RP strategicznymi celami polskiej polityki bezpieczeństwa jest:

1. zagwarantowanie niepodległości, suwerenności, integralności terytorialnej państwa oraz nienaruszalności jego granic.

2. zagwarantowanie ochrony demokratycznego porządku konstytucyjnego, w tym w szczególności pełni praw i wolności oraz bezpieczeństwa obywateli RP.

3. stworzenie jak najlepszych warunków dla wszechstronnego i stabilnego rozwoju społecznego i gospodarczego kraju, dobrobytu jego obywateli, a także dla zachowania dziedzictwa narodowego i rozwoju narodowej tożsamości.

4. wnoszenie wkładu w budowę trwałego, sprawiedliwego ładu pokojowego w Europie i na świecie, opartego na wartościach demokracji, praw człowieka, praworządności oraz solidarności.⁴

Na tej z kolei podstawie wytyczone zostały podstawowe zasady polskiej polityki bezpieczeństwa. Wyrażają one fundamentalne założenia i kierunki rozumienia oraz postępowania naszego państwa w odniesieniu do sfery spraw narodowych i międzynarodowych. Tak więc podstawowymi zasadami polskiej polityki bezpieczeństwa są następujące zasady:

⁴ Strategia bezpieczeństwa RP, przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4.10.2000

1. traktowanie bezpieczeństwa w sposób kompleksowy, uwzględniający znaczenie i wpływ różnorodnych czynników politycznych, militarnych, ekonomicznych, społecznych, środowiskowych, energetycznych i innych.

2. realizacja polityki bezpieczeństwa zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, z poszanowaniem prawa międzynarodowego, zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych oraz dokumentów Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), a także duchem i literą traktatów i konwencji międzynarodowych, których jest stroną. Traktując swoje granice jako nienaruszalne, Polska nie ma żadnych żądań terytorialnych i posiada traktatowo uregulowane stosunki ze wszystkimi sąsiadami. Polska nie dąży do umacniania własnego bezpieczeństwa kosztem bezpieczeństwa innych.

3. w działaniach na arenie międzynarodowej Polska kieruje się wartościami, ideałami i zasadami ujętymi w Traktacie Północnoatlantyckim i Traktatach Europejskich, realizując wizję wolnej i demokratycznej Europy, gdzie bezpieczeństwo, dobrobyt i sprzyjające warunki rozwoju kulturowego i zachowania tożsamości narodowej stanowią wspólne i niepodzielne dobro jednoczącego się kontynentu.

4. ścisłe wiązanie swojego bezpieczeństwa z bezpieczeństwem państw NATO i członków Unii Europejskiej. Polska realizuje własne narodowe interesy bezpieczeństwa przede wszystkim w ramach północnoatlantyckiego systemu sojuszniczego współdziałania i solidarności, wspierając wysiłki społeczności międzynarodowej zmierzające do umocnienia bezpieczeństwa w Europie i na świecie, ochronę podstawowych zasad i wartości ludzkich oraz do zapewnienia warunków dla stabilnego i swobodnego współistnienia i rozwoju wszystkich państw.

5. dążenie do tego, aby użycie siły na arenie międzynarodowej było wyłącznie realizacją prawa do obrony, przewidzianego w Karcie Narodów

Zjednoczonych, lub też w kontekście operacji realizowanych na podstawie mandatu społeczności międzynarodowej.⁵

Obronność państwa jest dziedziną bezpieczeństwa obejmującą wykorzystanie całego potencjału państwa (tak militarnego, jak i niemilitarnego) do przeciwdziałania szczególnym rodzajom zagrożeń, jakimi są zewnętrzne zagrożenia polityczno-militarne, w tym kryzysowe i wojenne. Stąd też jedną z podstawowych części składowych strategii bezpieczeństwa RP jest **strategia obronności**. Określa ona źródła i charakter zewnętrznych wyzwań i zagrożeń militarnych dla bezpieczeństwa państwa, formułuje koncepcje przeciwstawienia się tym zagrożeniom w czasie pokoju (strategia prewencyjno-stabilizacyjna), kryzysu (strategia reagowania kryzysowego) i wojny (strategia wojenna) oraz ustala siły i środki, jakie państwo winno wydzielić do realizacji owych koncepcji, czyli ustanawia elementy, strukturę i zasady utrzymywania systemu obronności RP.⁶

Odpowiednio do strategicznych celów państwa w dziedzinie bezpieczeństwa oraz oceny wyzwań i zagrożeń - strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej określa sposoby strategicznego wykorzystania potencjału państwa do przeciwstawienia się wyzwaniom i zagrożeniom w czasie **pokoju, kryzysu i wojny**. Natomiast podstawowym czynnikiem determinującym zdolność odstraszania potencjalnego przeciwnika przed agresją i obrony w razie agresji jest członkostwo w NATO. A zatem strategia obronności Polski, uznając polskie interesy narodowe za nadrzędne i uwzględniając narodowe uwarunkowania ich, jest jednocześnie odpowiednio skorelowana ze strategią NATO. Zgodność polskiej strategii obronności ze strategią sojuszniczą jest jednym z podstawowych warunków jej skuteczności i wiarygodności.

Najogólniejszym celem obrony narodowej Rzeczypospolitej Polskiej jest zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji jej interesów narodowych oraz ich ochrona przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi i wojennymi. Stąd też

⁵ Strategia, wyd. cyt. s.13

⁶ Strategia, wyd. cyt. s.14

odpowiednia do zagrożeń, strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Określa ona sposoby strategicznego wykorzystania potencjału państwa do przeciwstawiania się tym wyzwaniom i zagrożeniom w trzech możliwych stanach: w czasie pokoju, kryzysu i wojny. W związku z tym wyróżnia się trzy główne dziedziny (konceptcje) strategii obronności państwa: strategię prewencyjno-stabilizacyjną, kryzysową i wojenną (obronną).

Istotą **strategii prewencyjno-stabilizacyjnej** jest wczesne rozpoznanie wyzwań strategicznych oraz potencjalnych źródeł zagrożeń i podjęcie działań dla sprostania owym wyzwaniom oraz profilaktycznego likwidowania możliwości przerodzenia się potencjalnych zagrożeń w realny konflikt. Strategia prewencyjna ma, we współczesnym świecie wielorakich powiązań i wzajemnych uzależnień, coraz większe znaczenie i wzrastające szanse skuteczności.

Z kolei **strategia kryzysowa** polega na reagowaniu na wszelkie zagrożenia kryzysowe, wnosząc tym wkład na rzecz międzynarodowych wysiłków w opamowywaniu kryzysów w jej strategicznym otoczeniu, a także w reagowaniu na niemilitarne zagrożenia kryzysowe o ponadnarodowym charakterze. W ramach reagowania kryzysowego Polska jest gotowa - wspólnie z innymi partnerami międzynarodowymi, w tym szczególnie z partnerami z NATO - uczestniczyć w realizacji następujących zadań strategicznych:

- lokalizowanie pojawiającego się kryzysu i stymulowanie jego jak najszybszego rozwiązania - poprzez izolowanie rejonów objętych konfliktem oraz presję militarną i niemilitarną (polityczną, ekonomiczną, informacyjną, psychologiczną itp.) na strony konfliktu;
- wsparcie militarne i pozamilitarne wysiłków stron konfliktu na rzecz jego rozwiązania i utrzymania pokoju - poprzez pomoc ekonomiczną, organizacyjną, humanitarną, doradczą itp. oraz przeprowadzanie wojskowych operacji utrzymywania pokoju;

- bezpośrednio wymuszanie pokoju - poprzez przeprowadzenie interwencyjnych operacji militarnych i rozbrojenie lub rozbięcie formacji zbrojnych skonfliktowanych stron;
- strategiczna osłona przed skutkami kryzysu na dużą skalę (regionalnego lub ponadregionalnego) - poprzez zorganizowanie i przeprowadzenie kompleksowej operacji osłonowej, obejmującej działania zbrojne i pozazbrojne;
- udział w przeciwstawianiu się ponadnarodowym niemilitarnym zagrożeniom kryzysowym, poprzez zwalczanie grup i organizacji przestępczych oraz likwidowanie skutków sytuacji kryzysowych spowodowanych ich działalnością lub też będących następstwem wielkich katastrof bądź klęsk przyrodniczo-cywilizacyjnych.

Strategia wojenna (obronna) jest w swej istocie przeciwstawieniem się agresji. Ponieważ Polska jest członkiem NATO, to może brać udział jedynie w wojnie sojuszniczej. W związku z tym w polskiej strategii obronności można wyróżnić dwa jej rodzaje:

- odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski;
- udział w odparciu agresji na NATO poza terytorium Polski.

Niewątpliwie największe obciążenia i wysiłki nasz kraj musiałby ponosić w razie wojny obronnej na własnym terytorium. W tym wypadku angażowany byłby cały potencjał obronny państwa zarówno militarny i pozamilitarny, a działania obronne państwa powinny być skoordynowane z użyciem na terytorium Polski potencjału sojuszniczego NATO. Celem tych działań powinno być rozbięcie agresora i zniszczenie całego jego potencjału wojennego, które uniemożliwiłoby mu podjęcie w przyszłości ponownej próby agresji.

Zbrojne działania wojenne na terytorium Polski - w zależności od ich skali - miałyby charakter jednej lub kilku sojuszniczych kampanii obronnych i zaczepnych, składających się z równoczesnych lub kolejnych operacji i bitew na lądzie, morzu i w powietrzu, z wykorzystaniem także sojuszniczych środków kosmicznych oraz sprzężonych z regularnymi i nieregularnymi działaniami naro-

dowych sił obrony terytorialnej. W ramach tych działań realizowane byłyby następujące główne zadania strategiczne:

- rozpoznanie, zatrzymanie i osłabienie zgrupowania inwazyjnego przeciwnika w celu przejęcia inicjatywy strategicznej - poprzez przeprowadzenie operacji osłonowych i obronnych początkowego okresu wojny siłami lokalnymi stacjonującymi bezpośrednio na zaatakowanym obszarze oraz siłami natychmiastowego i szybkiego reagowania;
- doprowadzenie do uzyskania przewagi strategicznej - poprzez strategiczne rozwinięcie sił głównych i wzmocnienia na teatrze wojny (mobilizacja i przegrupowanie sił narodowych oraz sojuszniczych zgrupowań operacyjnych z głębi);
- rozbicie zgrupowania inwazyjnego i zniszczenie potencjału ofensywnego przeciwnika - poprzez zorganizowanie i wykonanie przeciwnatarcia strategicznego.

2.2. System obronności państwa

W celu realizacji strategicznych zadań prewencyjno-stabilizujących, kryzysowych i obronnych utrzymuje się i systematycznie modernizuje **system obronności RP**. Jest on utrzymywany i przygotowywany w gotowości do rozwinięcia i skutecznego działania w sytuacjach nadzwyczajnych, w tym szczególnie w stanie zewnętrznego kryzysu polityczno-militarnego lub wojny.

System obronności RP opiera się na potencjale narodowym państwa i obejmuje ściśle ze sobą powiązane podsystemy:

1. kierowania obronnością ;
2. militarny (Siły Zbrojne RP);
3. pozamilitarny (pozamilitarne ogniwa obronne).

System obronności RP jest sprzężony z sojuszniczym systemem bezpieczeństwa. i w razie zagrożenia bezpieczeństwa, integralności terytorialnej, czy

też suwerenności RP lub państw sojuszniczych, Polska odpierać będzie agresję w ramach wspólnej obrony sojuszniczej.

2.3. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej

Siły Zbrojne są podstawowym, wyspecjalizowanym elementem systemu obronności państwa oraz głównym instrumentem realizacji *Strategii bezpieczeństwa RP*. Siły Zbrojne, zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, służą ochronie niepodległości RP i niepodzielności jej terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jej granic. Wykonują zadania wynikające ze *Strategii bezpieczeństwa*, a zadania te określone są w narodowych i sojuszniczych planach reagowania kryzysowego i obrony państwa.

Z uwagi na koalicyjny charakter NATO, Siły Zbrojne RP działają w narodowym systemie obronności i zarazem w systemie sojuszniczym NATO. Są one utrzymywane w gotowości do wykonywania trzech rodzajów zadań strategicznych: **zadań obronnych w razie wojny** (odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub udział w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze), **zadań reagowania kryzysowego** (także w ramach misji organizacji międzynarodowych) oraz **zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju**.

Należy podkreślić, iż Siły Zbrojne RP posiadają także zdolności uczestniczenia w **operacjach reagowania kryzysowego poza obszarem RP**. Dlatego też powinny posiadać odpowiednią zdolność do: odstraszenia potencjalnego agresora, prowadzenia operacji obronnej przeciwko agresji na szeroką skalę, udziału w dwóch jednoczesnych większych operacjach reagowania kryzysowego spoza Art. 5. Traktatu Północnoatlantyckiego albo w kilku operacjach o mniejszej skali, w tym operacjach pokojowych w ramach sił międzynarodowych.

W skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wchodzi : wojska lądowe, wojska lotnicze i obrony powietrznej oraz marynarka wojenna. We wszyst-

kich rodzajach sił zbrojnych występują wojska operacyjne i wojska obrony terytorialnej.

Ze względu na udział Polski w systemie koalicyjnym, nasze siły zbrojne obejmują wojska wydzielone do dyspozycji NATO oraz pozostające pod wyłącznym narodowym dowództwem. Ta część wojsk, która została wydzielona do NATO obejmuje siły reagowania (w tym natychmiastowego i szybkiego), główne siły obrony i siły wzmocnienia. Natomiast proporcja między poszczególnymi kategoriami sił jest dostosowana do charakteru naszego położenia strategicznego w Sojuszu.

Wojska operacyjne są przygotowywane przede wszystkim do działania w ramach sojuszniczych, wielonarodowych formacji wojskowych. Z tego też faktu, wynika ich wielkość, stopień gotowości, zdolność do przegrupowania i prowadzenia długotrwałych operacji. Te wymagania powinny odpowiadać zobowiązaniom do wspólnej obrony sojuszniczej i prowadzenia operacji reagowania kryzysowego, w tym poza terytorium RP. W tym więc aspekcie wojska operacyjne powinny cechować nowoczesność, mobilność oraz znaczna uniwersalność w zakresie możliwości wykonywania zadań.

Drugi komponent wojsk lądowych stanowią **wojska obrony terytorialnej** które, przeznaczone są do wspierania i zapewniania swobody działania wojsk operacyjnych oraz wykonywania lokalnych zadań obronnych w ścisłym współdziałaniu z niemilitarnymi ogniwami struktury państwowej. Skład i struktura wojsk obrony terytorialnej oraz system kierowania nimi są dostosowane do ustroju i podziału terytorialnego państwa oraz lokalnych potrzeb i warunków.

3. ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH MILITARNYCH

Coraz większe znaczenie w ostatnich latach przypisuje się w państwach zachodnich **koncepcji wykorzystania sił zbrojnych w celu utrzymania pokoju w Europie i świecie**. Zgodnie z tą koncepcją siły zbrojne powinny być w znacznie większym stopniu wykorzystywane już w czasie narastania kryzysów do zapobiegania konfliktom zbrojnym. Działania tych sił muszą być ściśle powiązane z działaniami dyplomatycznymi i wzajemnie się uzupełniać. W wyniku takich poglądów w terminologii wojskowej pojawiły się operacje, których celem jest zapobieganie konfliktom oraz wymuszanie, przywracanie i utrzymanie pokoju. Operacje takie prowadzone są już obecnie i zwykle mają charakter międzynarodowy przy dominującym udziale państw NATO.

3.1. Zadania wojsk lądowych w czasie pokoju

Przedstawione powyżej uwarunkowania polityczno-militarne w Europie i członkostwo Polski w NATO, pozwalają wnioskować, że główną funkcją sił zbrojnych, będzie zapewnienie suwerenności i integralności terytorialnej kraju. W związku z tym opracowana została strategia prewencyjno-stabilizacyjna w ramach której, Polska - działając zarówno samodzielnie, jak i w ramach NATO oraz innych organizacji międzynarodowych, realizuje następujące główne zadania strategiczne o charakterze politycznym i militarnym:

- aktywne kształtowanie bezpiecznego środowiska międzynarodowego w otoczeniu Polski, budowę wzajemnego zaufania w dziedzinie militarnej oraz działanie na rzecz kontynuacji procesu poszerzania NATO;
- budowanie strefy wzajemnego zaufania w otoczeniu Polski w wyniku współdziałania wojskowego ze wszystkimi sąsiadami i partnerami, a zwłaszcza z sąsiadami nie będącymi członkami NATO w ramach Partnerstwa dla Pokoju;

- wspieranie wysiłków swych partnerów w bliższym i dalszym otoczeniu w bezkonfliktowym przekształcaniu struktur wojskowych - poprzez współpracę militarną, w tym tworzenie wspólnych, wielonarodowych formacji wojskowych;
- neutralizowanie źródeł potencjalnych zagrożeń w szczególnie konflikto-gennych rejonach poprzez uczestniczenie w międzynarodowych prewencyjnych misjach pokojowych;
- odstraszanie militarne - poprzez ciągłe utrzymywanie sił zbrojnych na poziomie adekwatnym do potrzeb i możliwości państwa - zarówno wydzielanych do struktur sojuszniczych NATO, jak i pozostających w wyłącznej dyspozycji dowództwa narodowego - oraz szkoleniowe (ćwiczebne) demonstrowanie ich gotowości bojowej i sprawności operacyjnej do użycia w warunkach kryzysu i wojny.

3.2. Zadania wojsk lądowych w czasie kryzysu

Ponieważ należy nie dopuścić do przekształcenia się sytuacji kryzysowej w konflikt wojenny, stąd niezbędne jest wnoszenie wkładu do międzynarodowych wysiłków w reagowanie na zagrożenia kryzysowe. Chodzi zwłaszcza o aktywne uczestnictwo w opanowywaniu kryzysów w strategicznym otoczeniu Polski, a także o reagowanie na niemilitarne zagrożenia kryzysowe. W ramach reagowania kryzysowego powinniśmy być gotowi do realizacji następujących zadań strategicznych:

- lokalizowanie pojawiającego się kryzysu i stymulowanie jego jak najszybszego rozwiązania. W związku z tym należy izolować rejony objęte konfliktem oraz wywierać presję militarną i niemilitarną (polityczną, ekonomiczną, informacyjną, psychologiczną itp.) na strony konfliktu;
- wsparcie militarne i pozamilitarne wysiłków stron konfliktu na rzecz jego rozwiązania i utrzymania pokoju. Jedną z form realizacji tego przedsięwzięcia może być przeprowadzanie wojskowych operacji utrzymywania pokoju;

- bezpośrednio wymuszanie pokoju, poprzez przeprowadzenie interwencyjnych operacji militarnych i rozbrojenie lub rozbięcie formacji zbrojnych skonfliktowanych stron;
- strategiczna osłona przed skutkami kryzysu na dużą skalę. Przedsięwzięcie to może zostać zrealizowane poprzez zorganizowanie i przeprowadzenie kompleksowej operacji osłonowej, obejmującej działania zbrojne i pozazbrojne;
- udział w przeciwstawianiu się ponadnarodowym niemilitarnym zagrożeniom kryzysowym. W związku z tym niezbędne jest zwalczanie grup i organizacji przestępczych oraz likwidowanie skutków sytuacji kryzysowych spowodowanych ich działalnością lub też będących następstwem wielkich katastrof bądź klęsk przyrodniczo-cywilizacyjnych.

Istotą zadań wojsk lądowych w czasie kryzysu w sytuacji zagrożenia bezpośredniego, jest utrzymywanie niezbędnego potencjału wojsk na poziomie odpowiednim do skali zagrożenia. Jednocześnie należy zapobiegać rozwijaniu się sytuacji kryzysowej. W związku z tym mogą być podejmowane działania mające na celu:

- demonstrowanie możliwości działania wojsk lądowych, a szerzej - sił zbrojnych;
- zapewnienie możliwości użycia sił zbrojnych i reagowania pośredniego;
- reagowanie bezpośrednio samodzielnie lub we współdziałaniu z siłami państw sojuszniczych, lub w ramach ONZ lub z innych organizacji zbiorowego bezpieczeństwa.

Prawdopodobnie w sytuacji kryzysu będzie miała zastosowanie zasada przeciwkoncentracji. Ześrodkowanie sił zgrupowanych w zagrożonym regionie, stanowi istotny element postępowania służącego przewyciężaniu kryzysów. Jest także warunkiem skutecznej obrony sojuszniczej, uzmysławia bowiem potencjalnemu agresorowi ryzyko związane z uderzeniem przeciwko Sojuszowi.

Takie odstraszenie stanowi istotny element bezpieczeństwa i służy zachowaniu pokoju.⁷

W związku z tym zadania wojsk lądowych powinny koncentrować się na:

- demonstrowaniu gotowości do obrony kraju wraz z rzeczywistą osłoną granic państwa z zagrożonych kierunków..
- reagowaniu bezpośrednim, samodzielnie lub we współdziałaniu z siłami państw sojuszniczych, w wypadku naruszenia suwerenności kraju. Warto w tym miejscu wskazać, iż przynależność do sojuszu NATO nie zwalnia nas od troski o własne bezpieczeństwo. Powinniśmy posiadać siły, które będą zdolne odeprzeć lokalną agresję.

Ponieważ wojska lądowe są jednym z rodzajów sił zbrojnych, to należy przewidywać, iż wymienione wyżej zadania będą realizowały we współdziałaniu z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych. Całokształt tych działań będzie miał na celu:

- tworzenie warunków zapewniających sprawne przestawienie gospodarki narodowej na potrzeby wojny;
- osłonę ważnych obiektów kierowania państwem i gospodarką narodową;
- osłonę strategiczną państwa;
- tworzenie warunków mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych.

Jednym z ważniejszych zadań wojsk lądowych realizowanych w okresie kryzysu, będzie mobilizacyjne i operacyjne ich rozwinięcie. Te przedsięwzięcia będą warunkowały efektywne wykorzystanie potencjału bojowego wojsk lądowych w operacji obronnej.

W nowych uwarunkowaniach wynikających głównie z ograniczonego składu sił zbrojnych, zmniejszenia środków finansowych na bieżącą ich działalność należy przewidywać, że ponad połowa jednostek wojskowych będzie rozwijana mobilizacyjnie w okresie kryzysu. Dopiero po zmobilizowaniu będzie

⁷ P. Kraska, Tarcza...wyd. cyt.

można przemieścić związki taktyczne i oddziały do rejonów przyszłych działań obronnych. Z tego też względu sprawność mobilizacyjnego rozwinięcia i przemieszczenia wojsk w ramach operacyjnego rozwinięcia, będzie warunkować zdolność związków operacyjnych do prowadzenia operacji obronnej. Ma to szczególne znaczenie w porównaniu z niewielką ilością związków operacyjnych wobec możliwych kierunków zagrożeń uderzeniami przeciwnika. Wnikliwa analiza tego problemu wskazuje, że sprawność przemieszczenia wojsk, często na znaczne odległości, będzie wymagała realizacji zadań związanych z:

- utrzymaniem sprawności ruchu wojsk po drogach, szczególnie w zakresie utrzymania przejezdności dróg;
- osłoną wojsk przed ewentualnym działaniem różnego rodzaju grup dywersyjno-rozpoznawczych przeciwnika, uderzeniami elektronicznymi i uderzeniami z powietrza.

Realizacja pierwszej grupy zadań sprowadzać się będzie do utrzymania w stanie przejezdności mostów, wiaduktów, węzłów dróg, prowadzenia likwidacji skażeń przemysłowych powstałych w wyniku oddziaływań dywersyjnych przeciwnika.

Druga grupa zadań związana będzie ze zwalczaniem desantów powietrznych przeciwnika, jego GDR, sił specjalnego przeznaczenia, których celem będzie dywersja i prowokacja. Ponadto jest bardzo prawdopodobne, iż w okresie kryzysu przeciwnik będzie stosował zakłócenia elektroniczne, dążąc tym do dezorganizowania systemu dowodzenia mobilizacją i operacyjnym rozwinięciem. Nie można także wykluczyć iż, w końcowej fazie kryzysu nastąpi użycie lotnictwa przez przeciwnika. Może to stanowić jednocześnie początek jego operacji powietrznej.. Jednakże, jak to już zasygnalizowano wcześniej, większość wymienionych zadań powinny realizować wojska obrony terytorialnej- element składowy wojsk lądowych.

Reasumując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że w okresie kryzysu wzrasta skala zadań wojsk lądowych. Natomiast uwarunkowania naszej

obronności wskazują, że gros tych zadań powinno wymagać **wspólnego działania wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej.**

3.3 Zadania wojsk lądowych podczas wojny

Oczywiste jest, iż Polska jako członek NATO może brać udział jedynie w wojnie sojuszniczej, zgodnie z zasadą, że każda agresja na członka NATO jest agresją na całe NATO. Z punktu widzenia polskiej strategii obronności można wyróżnić dwa jej rodzaje:

- odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski;
- udział w odparciu agresji na NATO poza terytorium Polski.

Największe obciążenia i wysiłki Polska musiałaby ponosić w razie wojny obronnej na własnym terytorium. W tym wypadku angażowany byłby cały potencjał obronny państwa - militarny i pozamilitarny. Strategiczna myśl przewodnia działań obronnych państwa zakłada w takich warunkach skoordynowane wykorzystanie narodowego potencjału obronnego z użyciem na terytorium Polski potencjału sojuszniczego NATO w celu rozbicia agresora i takiego zniszczenia całego jego potencjału wojennego, aby uniemożliwić mu podjęcie w przyszłości ponownej próby agresji - przy jednoczesnym maksymalnym uchronieniu własnej ludności i majątku narodowego od strat i zniszczeń. Zbrojne działania wojenne na terytorium Polski - w zależności od ich skali - miałyby charakter **jednej lub kilku sojuszniczych kampanii obronnych i zaczepnych, składających się z równoczesnych lub kolejnych operacji i bitew na lądzie, morzu i w powietrzu, z wykorzystaniem także sojuszniczych środków kosmicznych oraz sprzężonych z regularnymi i nieregularnymi działaniami narodowych sił obrony terytorialnej.** W ramach tych działań realizowane byłyby następujące główne zadania strategiczne:

- rozpoznanie, zatrzymanie i osłabienie zgrupowania inwazyjnego przeciwnika w celu przejęcia inicjatywy strategicznej - poprzez przeprowadzenie

operacji osłonowych i obronnych początkowego okresu wojny siłami lokalnymi stacjonującymi bezpośrednio na zaatakowanym obszarze oraz siłami natychmiastowego i szybkiego reagowania;

- doprowadzenie do uzyskania przewagi strategicznej - poprzez strategiczne rozwinięcie sił głównych i wzmocnienia na teatrze wojny (mobilizacja i przegrupowanie sił narodowych oraz sojuszniczych zgrupowań operacyjnych z głębi);
- rozbicie zgrupowania inwazyjnego i zniszczenie potencjału ofensywnego przeciwnika - poprzez zorganizowanie i wykonanie przeciwnatarcia strategicznego.

Właściwe przygotowanie naszych sił zbrojnych wymaga uwzględnienia faktu, iż przyszłe operacje będą miały charakter wielonarodowy i sojuszniczy, a dominująca w nich będzie rola takich czynników jak manewr, informacja i precyzyjne rażenie. Należy podkreślić, że operacje te będą ściśle sprzężone z działaniami narodowych **sił obrony terytorialnej**, które należy przygotować do wykonywania dwojakiego rodzaju zadań:

- ochrona i zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania elementów infrastruktury państwa istotnych dla swobody manewru wojsk operacyjnych i koniecznych dla niezakłóconego przepływu informacji oraz ważnych dla wsparcia logistycznego realizowanego przez Rzeczpospolitą Polską na rzecz wojsk sojuszniczych (HNS);
- dezorganizowanie operacji agresora poprzez przeprowadzanie zakrojonych na szeroką skalę działań nieregularnych na tyłach i w ugrupowaniu jego wojsk, w tym także - w razie ostateczności - w ramach funkcjonowania i walki czynnej struktur państwa podziemnego na terytoriach okupowanych.

Dokonując identyfikacji podstawowych zadań wojsk lądowych w czasie wojny możemy je umownie podzielić na **zadania o charakterze militarnym i niemilitarnym**. Przyjęto przy tym podstawowe założenie, że mimo obecności Polski w NATO, nadal głównym zadaniem Sił Zbrojnych RP jest przede

wszystkim obrona suwerenności i niepodległości własnego kraju. A ponieważ współczesne zadania militarne wymagają angażowania do ich realizacji wszystkich lub większości rodzajów sił zbrojnych. W związku z tym są one realizowane na lądzie i w powietrzu, a w razie potrzeby – także na morzu w postaci tzw. **operacji połączonych**. Trudno zatem dziś mówić o autonomicznych zadaniach militarnych wojsk lądowych. Powietrzno-lądowy charakter współczesnych działań powoduje, że nawet w skali taktycznej można często dostrzec wspólny wysiłek sił lądowych i powietrznych; natomiast jest to regułą w skali operacyjnej i strategicznej.

O rodzaju i treści zadań zbrojnych wojsk lądowych będzie decydował przede wszystkim rodzaj i charakter zagrożeń militarnych oraz koncepcja obrony i miejsce wojsk lądowych w tej koncepcji. Istotny wpływ na treść tych zadań będą miały również warunki ich realizacji związane z obszarem działań.

Uwzględniając zarówno położenie Polski w Europie, jak również doświadczenia historyczne można stwierdzić, że potencjalne zagrożenia militarne obszaru kraju będą miały przede wszystkim charakter powietrzno-lądowy. Taki charakter zagrożeń, przy uwzględnieniu właściwości współczesnych środków rażenia i zasad sztuki wojennej, wymaga zdolności systemu obronnego do zorganizowania przestrzennej i trwałej obrony na całym zagrożonym obszarze przy użyciu sił lądowych wspieranych skutecznie w wymiarze powietrznym.

Przyjmuje się założenia, że obniżona w wyniku traktatów rozbrojenio- wych liczebność sił zbrojnych w wielu państwach europejskich, a zwłaszcza w Europie Środkowej, nie pozwoli żadnemu potencjalnemu agresorowi prowadzić skutecznych i szybkich działań zaczepnych na szerokim froncie. Będzie on musiał skoncentrować siły lądowe w celu wykonania uderzeń na jednym lub dwóch głównych kierunkach i zapewnić im silne wsparcie z powietrza. Nie wyklucza to jednak zagrożenia ważnych elementów systemu obronnego państwa w głębi terytorium, które mogą być narażone na uderzenia środków rakietowych i lotniczych, a także na oddziaływanie sił dywersyjnych, desantowych i po-

wietrznoszturmowych. Z tych względów, w ewentualnej obronie niezbędne będą siły zdolne do podjęcia zadań obronnych na kierunkach głównych uderzeń zgrupowań powietrzno-lądowych agresora, ale także siły przygotowane do wykonania szerokiego spektrum zadań na drugorzędnych kierunkach i w głębi terytorium. Współczesna obrona musi bowiem mieć charakter przestrzenny i wymiar przynajmniej operacyjny.

W wypadku gdy będzie miał miejsce **konflikt zbrojny na dużą skalę** obejmie on swoim zasięgiem całe terytorium Polski. W tej sytuacji nie można wykluczyć, iż Wojska Lądowe RP będą zmuszone w pierwszym etapie działań odierać uderzenia przeciwnika bez znaczącego udziału lądowych sił sojusznicych. Należy się wówczas liczyć z koniecznością prowadzenia **operacji opóźniających** przy wsparciu sił powietrznych własnych i sojusznicych. Natomiast kolejne operacje (obronne i zaczepne w ramach przeciwuderzeń), mogą być już prowadzone wspólnie z siłami lądowymi innych państw sojusznicych.

W początkowej fazie konfliktu zbrojnego na dużą skalę, początkowe uderzenie sił lądowych agresora przejmują wojska będące w obszarze ataku i prowadzą działania obronno-opóźniające. W tym czasie dokonywany będzie przerzut (przemieszczenie) sił głównych z terytorium innych państw w celu zorganizowania obrony na rubieży ostatecznego powstrzymania agresora oraz wykonania przeciwuderzeń.⁸

Konflikt zbrojny o dużej skali będzie zatem wymagał pełnego zaangażowania potencjału obronnego Polski i państw sojusznicych. Uwzględniając powietrzno-lądowy charakter ewentualnej agresji, organizowana obrona musi mieć wymiar przestrzenny w skali operacyjnej i strategicznej. Niezwykle ważnym zadaniem w takiej obronie będzie zapewnienie warunków manewru wojsk operacyjnych (własnych i sojusznicych) na kierunki zagrożeń. W związku z tym obrona powinna być prowadzona przez dwa podstawowe komponenty: **wojska operacyjne i siły obrony terytorialnej**.

⁸ A. Burgener, Gedanken zur operativen Neuorientierung des Heeres, Trippenpraxis, 1991, nr 1.

Charakter możliwej agresji i niewielka liczebność wojsk operacyjnych wskazuje, że działania większości sił obrony terytorialnej nie muszą się charakteryzować dużą manewrowością i dużą siłą ognia. Poprzez skuteczne działania w określonych rejonach siły te powinny zapewnić dogodne warunki użycia wojsk operacyjnych, ochraniać ważne obiekty oraz organizować działania nieregularne na tyłach przeciwnika w przypadku jego wtargnięcia na obszar kraju. Ponadto zapewni warunki efektywnego użycia wojsk operacyjnych na kierunkach uderzeń agresora. Na wspomnianą warstwę obrony organizowaną na obszarze całego kraju przez siły obrony terytorialnej powinny być „nałożone” działania wojsk operacyjnych .

Wojska operacyjne z tej racji, że są liczenie niewielkie oraz ze względu na ich właściwości bojowe i prawdopodobny charakter ewentualnej agresji. powinny być użyte wyłącznie na kierunkach prawdopodobnych uderzeń zgrupowań lądowych agresora. Działania te muszą się charakteryzować wysoką manewrowością wojsk, zdolnością do skutecznego rażenia zgrupowań przeciwnika oraz odpornością na jego ogień. Oddziały i związki taktyczne wojsk operacyjnych w obronie powinny mieć zapewnione ciągłe wsparcie ogniowe ze strony lądowych i powietrznych środków wsparcia. Do ich głównych zadań w operacji należy zaliczyć:

- organizowanie obrony na kolejnych rubieżach i pozycjach opóźnienia;
- utrzymanie ważnych obszarów (rubieży);
- systematyczne i skuteczne obniżanie potencjału bojowego zgrupowań przeciwnika;
- dezorganizowanie, a w sprzyjających warunkach – załamanie jego natarcia;
- izolowanie, wspólnie z lotnictwem, kierunków uderzeń przed napływem odwodów agresora;
- wykonanie przeciwuderzeń i odzyskanie czasowo utraconych rejonów.

Najogólniej mówiąc siły operacyjnych wojsk lądowych powinny być zdolne do podjęcia skutecznej walki obronnej z przeważającymi siłami agresora w dogodnym miejscu i czasie, w ścisłym współdziałaniu z siłami powietrznymi i obrony terytorialnej działającymi w tym samym obszarze.

Należy przewidywać, że w ostatnim etapie obrony na naszym terytorium, gdy zostaną włączone do walki siły główne państw sojuszniczych, wówczas podstawowym zadaniem wojsk lądowych będzie organizowanie obrony na rubieżach ostatecznego załamania natarcia agresora oraz udział w organizacji i wykonaniu **przeciwuderzenia strategicznego (przeciwnatarcia)**. Zadania te mogą być realizowane wspólnie ze związkami operacyjnymi i taktycznymi wojsk lądowych państw sojuszniczych oraz przy intensywnym wsparciu ich sił powietrznych. Można bowiem przypuszczać, że w tym okresie siły sojuszu będą posiadały już przewagę w powietrzu.

W świetle powyższych założeń można uznać, że w tym etapie konfliktu zbrojnego główny wysiłek obrony lądowej i powietrznej będą przejmowały wojska sojusznicze, zmierzając do ostatecznego powstrzymania agresora, zdezorganizowania jego zamiaru, zdecydowanego obniżenia potencjału bojowego jego zgrupowań, izolacji obszaru działań i odzyskania czasowo utraconego terytorium. Cele te będą osiągane w ramach połączonych, sojuszniczych operacji obronnych i zaczepnych organizowanych na kierunkach głównych uderzeń agresora. W operacjach tych będą angażowane również odwody Wojsk Lądowych RP oraz związki taktyczne wycofujące się w ramach działań opóźniających. Podstawowym zadaniem tych ostatnich, wspólnie z siłami obrony terytorialnej, będzie zapewnienie dogodnych warunków i dostatecznego czasu do zorganizowania trwałej obrony przez siły główne na rubieży ostatecznego załamania natarcia agresora.⁹

Ocena warunków działania podczas takiego konfliktu pozwala sądzić, że zadania realizowane przez wojska lądowe będą się charakteryzowały dużą in-

⁹ Tomaszewski A. (red.), *Wojska lądowe w systemie obronnym kraju „armia”*, cz. IV < Warszawa, AON, s.51

tensywnością i ciągłością działań, wysoką manewrowością oraz dużą siłą ognia. Operacje będą wyróżniały się przestrzennością i powietrzno-lądowym wymiarem, a niezwykle ważną rolę w tych operacjach będą odgrywały środki ogniowe precyzyjnego rażenia oraz środki zdolne do rażenia obiektów w głębi ugrupowania przeciwnika. Równoległe z rażeniem ogniowym szeroko stosowane będą środki rażenia radioelektronicznego. Ponadto można sądzić, że operacje lądowe agresora będą poprzedzone intensywnymi uderzeniami ogniowymi w skali operacyjnej przy użyciu powietrznych i lądowych środków ogniowych.

W podsumowaniu powyższych rozważań można stwierdzić, że w przypadku konfliktu zbrojnego o dużej skali Wojska Lądowe RP mogą być zmuszone do organizacji i prowadzenia na obszarze własnego kraju przede wszystkim **operacji opóźniających i obronnych**, a także i **zaczepnych**, w ramach przeciwnatarcia strategicznego. Należy również podkreślić, że operacje opóźniające organizowane przez wojska lądowe w pierwszym etapie konfliktu nie będą miały charakteru wyłącznie narodowego. Będą one bowiem częścią strategicznej operacji obronnej organizowanej w ramach sojuszu i muszą zmierzać do osiągnięcia cząstkowych celów tej operacji.

Inny przebieg będzie miał **lokalny konflikt zbrojny**, czego przykładem mogą być wydarzenia na Bałkanach. Ponieważ zwykle będą one poprzedzone dość długim i zaostrzającym się kryzysem w sferze politycznej, społecznej lub ekonomicznej, to przerodzenie się go w konflikt zbrojny można przewidzieć, a tym samym – przygotować się do niego. Konflikt taki może mieć przewlekły charakter i angażować zarówno regularne siły zbrojne, jak i społeczności lokalne, które mogą występować zbrojnie w obronie własnych interesów.

Doświadczenia minionych konfliktów zbrojnych w Europie pozwalają przypuszczać, iż w przyszłości mogą wystąpić **dwa podstawowe rodzaje zbrojnych konfliktów lokalnych**:

1. konflikty międzypaństwowe, w których angażowane będą regularne siły zbrojne tych państw;

2.konflikty wewnętrzne na obszarze określonych państw, w których będą angażowane regularne siły zbrojne i formacje o charakterze partyzanckim.¹⁰

Konflikty te mogą szybko przerodzić się w konflikt zbrojny na dużą skalę z zaangażowaniem innych państw. Z tych względów, niezależnie od członkostwa w NATO, Polska powinna posiadać siły zbrojne zdolne do samodzielnej obrony własnych interesów w przypadku lokalnego konfliktu zbrojnego¹¹. Taki potencjał bojowy SZ RP leży również w interesie innych państw sojuszu na wypadek konfliktu o dużej skali. Bowiem zdolność sił w tym obszarze do wykonania zadań obronnych, będzie decydować o bezpieczeństwie całej Europy.

W zbrojnych konfliktach lokalnych potencjalny agresor będzie dążył do uzyskania zaskoczenia, izolowania tej części terytorium i szybkiej jego aneksji.. W tej sytuacji, gdy zagrożenie konfliktem lokalnym narasta w pobliżu granic lub na obszarze kraju i zagraża interesom państwa, wojska lądowe będą zobowiązane przeciwdziałać temu zagrożeniu. Wówczas zadaniem wojsk lądowych będzie rozwinięcie odpowiednich wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej na kierunkach zagrożeń.

W związku z tym wojska lądowe powinny realizować następujące zadania:

- 1.ochrona ważnych obiektów o znaczeniu militarnym, gospodarczym i administracyjnym;
2. sprawne rozwinięcie operacyjne wojsk;
3. osłona i obrona granicy państwowej;
4. odparcie ewentualnych agresji lub ataków przeciwnika,
5. walka z desantami i grupami dywersyjnymi przeciwnika;
6. nadzorowanie rozwoju sytuacji na zagrożonych kierunkach..

Oczywiście, z uwagi na charakter zagrożeń, zadania te powinny być realizowane wspólnie z innymi elementami systemu obronnego kraju – policją, stra-

¹⁰ Tomaszewski A. Wojska Lądowe ...wyd. cyt. s. 55

¹¹ Jan Nowak Jeziorański, Słoń i jeź, Wprost nr 29 z 19.07.1998 .

żą graniczną, siłami UOP. I tak na przykład ochrona i obrona ważnych obiektów oraz likwidacja grup dywersyjnych będzie głównym zadaniem sił MSWiA oraz sił obrony terytorialnej. Z kolei wojska lądowe, wspólnie z siłami obrony terytorialnej mogą uczestniczyć w likwidacji desantów grup dywersyjnych i grup dywersyjnych..

Jednak w sytuacji, gdy będzie miała miejsce agresja, wówczas wojska lądowe muszą być zdolne do organizowania i prowadzenia operacji obronnych. Operacje obronne będą musiały być wspierane przez siły powietrzne, stąd można sądzić, iż operacje te będą realizowane na ogólnych zasadach, podobnie jak w konfliktach na dużą skalę.

Nie można wykluczyć, iż podczas zbrojnego konfliktu lokalnego może mieć miejsce czasowa utrata określonych obszarów. Wówczas głównym zadaniem wojsk lądowych będzie wykonanie przeciwuderzeń w celu ich odzyskania. Przeciwuderzenie mogą wykonywać siły prowadzące obronę, ale przede wszystkim związki operacyjne rozmieszczone poza obszarem konfliktu.

Należy przewidywać, że w zależności od wielkości sił użytych do agresji, a także w zależności od ogólnej sytuacji polityczno-militarnej w Europie, do likwidacji tego konfliktu będą wykorzystywane siły narodowe. Nie oznacza to jednak, że niekiedy, gdy będzie występowała eskalacja konfliktu, będzie potrzeba użycia sił innych państw.

3.2. Zadania wojsk lądowych w operacjach militarnych poza obszarem kraju.

Inny charakter będą miały zadania wojsk lądowych realizowane w przypadku takiego **konfliktu zbrojnego poza granicami własnego kraju**. Wówczas, w zależności od rozmiaru konfliktu i decyzji politycznych, do bezpośrednich działań poza granicami kraju mogą być skierowane wybrane jednostki lub większość sił operacyjnych wojsk lądowych. Zadaniem pozostałych sił operacyjnych i całych sił obrony terytorialnej będzie zorganizowanie osłony

granic RP i ochrona najważniejszych obiektów o znaczeniu administracyjnym, militarnym i gospodarczym na obszarze kraju. Przy tym zadaniem sił operacyjnych wojsk lądowych pozostających na obszarze kraju będzie osłona potencjalnych kierunków zagrożeń. Mogą one jednocześnie stanowić element odwodu wojsk sojuszniczych. Sytuacja taka może wystąpić, gdy konflikt zbrojny w Europie w swej pierwszej fazie nie obejmie obszaru Polski, a jej terytorium nie będzie bezpośrednio narażone na atak lądowy agresora.

Siły wydzielone do wykonania zadań poza granicami kraju będą występowały w sojuszniczych strukturach dowodzenia i mogą być wykorzystane do organizacji obrony na rubieżach ostatecznego załamania natarcia przeciwnika oraz do wykonania przeciwuderzeń. Nie będą one najprawdopodobniej użyte w pierwszym etapie agresji z tych samych powodów, z których sojusznicze siły lądowe nie zostaną użyte w pierwszym etapie działań zbrojnych na obszarze Polski.

Z powyższych rozważań wynika, że związki taktyczne przewidziane do użycia w strukturach sojuszu poza granicami kraju powinny być przygotowane do udziału w operacjach obronnych i zaczepnych – prowadzonych w ramach przeciwuderzeń i przeciwnatarcia. W tych operacjach muszą być zdolne do współdziałania ze strukturami lądowymi i siłami powietrznymi innych państw sojuszniczych.

Udział wojsk operacyjnych w działaniach zbrojnych poza granicami kraju będzie zawsze związany z koniecznością ich przemieszczenia w obszar działań. W zależności od odległości przemieszczenia może ono być realizowane drogą lądową, powietrzną lub morską. W przypadku działań zbrojnych prowadzonych na obszarze Europy zwykle część sił (siły szybkiego reagowania) może być przemieszczona drogą powietrzną, a siły główne – drogą lądową, także przy użyciu transportu kolejowego. Użycie sił operacyjnych w działaniach zbrojnych poza granicami kraju będzie stwarzać istotne problemy w obszarze logistyki, a zwłaszcza w przedmiocie zaopatrzenia materiałowego i technicznego. Logistyka

w tym przypadku będzie miała charakter narodowy. Oznacza to potrzebę bieżącego i intensywnego zasilania wojsk z obszaru kraju.

W sojuszniczych **operacjach militarnych poza terytorium kraju** uczestniczyć będą wydzielone i przygotowane części sił wojsk operacyjnych. Wydzielone oddziały będą wchodziły w skład sojuszniczych sił reagowania, zachowując określony stopień gotowości. Także możliwy jest udział polskich sił zbrojnych w sojuszniczych **operacjach pokojowych** organizowanych pod flagą ONZ. Uwzględniając szeroki zakres możliwych zadań w operacjach pokojowych do udziału w nich mogą być użyte również wybrane pododdziały specjalistyczne: inżynieryjne, przeciwchemiczne, logistyczne. Mogą one być wykorzystane do wsparcia działań sił głównych kontyngentu lub realizacji zadań specjalistycznych na rzecz ludności w zagrożonych rejonach.

W razie udziału w wojnie **poza terytorium własnego kraju** główne zadania strategiczne obejmowałyby:

- wszechstronną (zbrojną i niezbrojną) osłonę strategiczną własnego terytorium;
- udział wydzielonych zgrupowań wojsk operacyjnych w sojuszniczych kampaniach i operacjach militarnych na teatrze wojny;
- udział w niemilitarnym (zwłaszcza dyplomatycznym, informacyjnym, ekonomicznym) oddziaływaniu na przeciwnika;
- wszechstronne wsparcie i zabezpieczenie własnych wojsk operujących na teatrze wojny.

Zadania te wojska mogą realizować w strukturach narodowych lub sojuszniczych, a zwykle w strukturach międzynarodowych. Zadania każdej z tych grup uwzględniają rodzaj i skalę potencjalnego zagrożenia oraz obszar działań, a zatem do ich realizacji potrzebne będą każdorazowo inne siły. Zawsze jednak będą one wykonywane w ramach **operacji połączonej** wspólnie z innymi rodzajami sił zbrojnych.

3.4 Zadania wojsk obrony terytorialnej w operacjach na obszarze kraju

Wojska obrony terytorialnej, to część sił zbrojnych przewidziana do realizacji zadań obrony terytorialnej; stanowią ją jednostki ogólnowojskowe i rodzajów wojsk, formowane z miejscowych zasobów przeznaczone głównie do prowadzenia regularnych i nieregularnych działań bojowych w rejonach odpowiedzialności, wspierania wojsk operacyjnych oraz udzielania pomocy obronie cywilnej w akcjach ratunkowych.¹² Tak więc wojska OT są zarówno częścią systemu obrony terytorialnej, jak również Sił Zbrojnych RP. Przeznaczone są do wykonywania zadań bojowych i humanitarnych w wyznaczonych im rejonach odpowiedzialności. Wynika stąd, że są one w stanie prowadzić samodzielne działania obronne w przydzielonych im rejonach odpowiedzialności i wspierać wojska operacyjne w strefach walki. Tak więc bronią one całego terytorium państwa przed agresją, penetracją wojsk przeciwnika, sabotażem i zakłóceniami porządku publicznego w obszarach tyłowych wojsk operacyjnych.

Na podstawie powyższych rozważań możemy uznać, że wojska obrony terytorialnej mogą realizować następujące zadania

- organizowanie i prowadzenie obrony na drugorzędnych i trudnodostępnych kierunkach;
- obrona aglomeracji miejskich;
- obrona ważnych obiektów o znaczeniu militarnym i gospodarczym w głębi kraju;
- obrona i utrzymanie sprawności przepraw, składów materiałowych, węzłów komunikacyjnych, lotnisk i baz morskich;
- udział w zwalczaniu desantów powietrznych i grup dywersyjnych;
- zabezpieczenie swobody manewru wojsk operacyjnych w głębi terytorium;

- organizowanie i prowadzenie działań nieregularnych na obszarach zajętych przez agresora

Przedstawione powyżej zadania wojsk OT wskazują na ich ważność i duże znaczenie w operacji obronnej, szczególnie obecnie, gdy Polska jest członkiem Sojuszu NATO. Nasz kraj może spełniać obecnie rolę państwa-gospodarza, w przypadku ewentualnego kryzysu we wschodniej części obszaru NATO. Zaistnieje wówczas potrzeba realizowania szeregu zadań związanych z obowiązkami państwa-gospodarza, a zadania te mogą i powinny w części realizować wojska obrony terytorialnej.

Charakter powyższych zadań wojsk obrony terytorialnej wskazuje, że działania większości tych nie muszą się charakteryzować dużą manewrowością i dużą siłą ognia. Poprzez skuteczne działania w określonych rejonach siły te powinny zapewnić dogodne warunki użycia wojsk operacyjnych, wspierać je walką na skrzydłach i w strefie tyłowej, ochraniać ważne obiekty oraz organizować działania nieregularne na tyłach przeciwnika w przypadku jego wtargnięcia na obszar kraju. Jednocześnie zdolność sił OT do pomyślnego wykonania tych zadań uczyni obronę przestrzenną, zdolną do odpierania uderzeń w skali operacyjnej. Ponadto zapewni warunki efektywnego użycia wojsk operacyjnych na kierunkach uderzeń agresora. Na wspomnianą warstwę obrony organizowaną na obszarze całego kraju przez siły obrony terytorialnej powinny być „nałożone” działania wojsk operacyjnych .

Specyficzną cechą działania wojsk OT jest możliwość realizacji zadań we wszystkich okresach funkcjonowania państwa, co oznacza gotowość do wykonywania zadań bojowych i humanitarnych zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Z tego względu istnieje możliwość powierzenia im funkcji obronnej, ratowniczej oraz koordynacyjnej.

W zakresie **funkcji obronnej** na uwagę zasługują zadania militarne, a wśród nich:

¹² R. Jakubczak, Organizacja i wykorzystanie wojsk obrony terytorialnej, AON, Warszawa 1996, s. 12

- **walka** (zwalczanie sił przeciwnika, które usiłują wtargnąć lub wtargnęły na obszar kraju).
- **zabezpieczenie** (wsparcie) działań wojsk operacyjnych.
- **wspomaganie** innych (pozamilitarnych) podsystemów systemu obronnego państwa.

Szczególną uwagę należałoby zwrócić na przygotowanie struktury obrony terytorialnej umożliwiającej wykonywanie pierwszej grupy zadań. Dotyczy to zwłaszcza możliwości wykorzystania sił OT do:

- obrony określonych rubieży, rejonów, aglomeracji, miast i miejscowości realizowanej samodzielnie lub we współdziałaniu (w ugrupowaniu) z wojskami operacyjnymi;
- walki z siłami desantowymi, powietrzno-szturmowymi i dywersyjnymi (specjalnymi) przeciwnika w głębi ugrupowania operacyjnego i na zapleczu wojsk operacyjnych;
- prowadzenie działań nieregularnych zarówno na części terytorium kraju zajętej przez przeciwnika, jak i w czasie jego wdzierania się w nasze ugrupowanie operacyjne wojsk.

Wśród **zadań zabezpieczających**, które powinny być przewidywane do realizacji przez siły OT, można wymienić:

- zabezpieczenie procesu organizacyjno-mobilizacyjnego i strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych;
- zabezpieczenie przegrupowania wojsk do nakazanych rejonów, zwłaszcza przejezdności dróg samochodowych i linii kolejowych; regulacja ruchu wojsk;
- udział w przedsięwzięciach operacyjnego przygotowania obszaru kraju, m.in. w rozbudowie fortyfikacyjnej rubieży i rejonów obrony, urządzaniu i utrzymywaniu – w razie konieczności – przepraw zapasowych oraz dróg na przełaj, a także przygotowywaniu i utrzymywaniu systemu zapór i niszczeń;

- ochronę obiektów wojskowych – w tym wytypowanych elementów systemu kierowania i dowodzenia wojskami operacyjnymi – oraz obiektów gospodarki narodowej szczególnie ważnych pod względem strategiczno-operacyjnym;
- osłona granicy RP z państwem nie będącym stroną konfliktu przy wykorzystaniu włączonej w skład sił zbrojnych Straży Granicznej i we współdziałaniu z Policją;
- udział we wsparciu logistycznym wojsk operacyjnych oraz w akcjach ratunkowych prowadzonych w jednostkach i obiektach wojskowych;
- utrzymywanie porządku w garnizonach wojskowych.

Zadania z zakresu wspomagania innych (pozamilitarnych), to:

- udział w prowadzonych przez specjalistyczne siły obrony cywilnej akcjach ratunkowych na rzecz ludności cywilnej (w rejonach masowych porażeń, rozległych klęsk żywiołowych, awarii urządzeń z toksycznymi środkami przemysłowymi itp.);
- postulowanie rozwiązań w zakresie ewakuacji ludności ze strefy działań bojowych, wskazywanie dróg przemieszczeń, uczestniczenie w utrzymaniu porządku w punktach za- i wylądowczych, na trasach ewakuacji oraz ewentualna pomoc medyczna;
- udzielanie pomocy organom resortu spraw wewnętrznych w realizacji zadań z zakresu ochrony państwa, utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W czasie **pokoju** działalność obrony terytorialnej powinna koncentrować się na przedsięwzięciach organizacyjno-planistycznych, mobilizacyjnych i szkoleniowych oraz prowadzeniu prac studyjnych i operacyjnym przygotowaniu obszaru kraju. Z kolei do zadań realizowanych przez te siły w **okresie kryzysu** powinny należeć takie zadania jak:

- utrzymanie w stanie przejezdności dróg kołowych, budowa lub odbudowa przepraw, wiaduktów i szeroko rozumiana pomoc techniczna;

- zwalczanie desantów przeciwnika, jego grup dywersyjno-rozpoznawczych;
- ochrona obiektów, składów zaopatrzenia, węzłów dowodzenia, a więc podstawowych elementów infrastruktury operacyjnej;
- udział wydzielonych sił w osłonie granicy państwowej.

Taka szeroka skala zadań wojsk obrony terytorialnej powinna rzutować na wyposażenie ich w odpowiednie siły i środki oraz strukturę organizacyjną. Z powyższych względów, o czym wspomniano już wcześniej, zasadne jest posiadanie dwóch rodzajów jednostek obrony terytorialnej:

- **pierwszy** - stanowić powinny jednostki posiadające zdolności manewrowe. Ich zadaniem byłaby osłona granicy państwowej, wsparcie wojsk operacyjnych, współudział w akcjach przeciwdesantowych i przeciwdywersyjnych, a także prowadzenie działań w warunkach szczególnych np.: teren lesistojeziorny, zurbanizowany, górski itp. Powyższe zadania jednostki te będą realizować w ustalonych wcześniej rejonach odpowiedzialności;
- **drugi** - jednostki stacjonarne, przywiązane terytorialnie do obszaru i obiektów. Do tej grupy należeć powinny jednostki wykonujące zadania ukierunkowane na realizację akcji przeciwdywersyjnych, osłonę systemu logistycznego, udział w zabezpieczeniu przegrupowania wojsk, obronę rejonów umocnionych, a także działania ratunkowe. Zadania tych jednostek powinny być związane z ochroną obiektów, ważnych z punktu widzenia operacyjnego. Do tej grupy należy także zaliczyć jednostki ochrony obiektów oraz utrzymania ruchu wojsk np.: pontonowe. .

Jednym z niezwykle ważnych zadań, zarówno sił obrony terytorialnej będzie zwalczanie desantów agresora wysadzanych w celu opanowania ważnych obiektów (rejonów) decydujących o powodzeniu natarcia i zachowaniu jego wysokiego tempa. Dotyczyć to będzie głównie obiektów w rejonie planowanej rubieży ostatecznego załamania natarcia. Do zwalczania desantów, zwłaszcza

w tych rejonach powinny być organizowane specjalne odwody przeciwdesantowe.

4. ZADANIA WOJSK LĄDOWYCH W OPERACJACH POKOJOWYCH

Jak wykazują doświadczenia w latach dziewięćdziesiątych dominującym typem konfliktów zbrojnych stały się wewnętrzne konflikty zbrojne. Spośród ponad 20 konfliktów światowych jakie miały miejsce w 1997r, tylko jeden miał charakter międzypaństwowy. Natomiast wydarzenia lat 1998 i 1999 potwierdzają tezę o zdominowaniu środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego przez wojny i konflikty lokalne (Kosowo, Irlandia Płn., Cypr, Indonezja, Rwanda, Czeczenia, Turcja, Gruzja, Afganistan).

Charakter wojen i konfliktów lokalnych przejawia się przede wszystkim w nietypowym prowadzeniu działań bojowych, szczególnie przez tzw. siły paramilitarne lub ugrupowania ekstremistów. Używają oni broni używana jest nie tylko jako środka do realizacji celów walki, ale głównie jako środek zastraszenia, a często mordowania ludności cywilnej. W efekcie tego ma miejsce brutalizowanie działań wojennych w konfliktach lokalnych, co przyczynia się do powstawania dużych zniszczeń materialnych i powoduje znaczne migracje ludności cywilne.

4.1. Charakterystyka operacji pokojowych

Jednym z podstawowych mechanizmów rozwiązywania konfliktów zagrożających pokojowi i bezpieczeństwu międzynarodowemu stały się w ostatnim czasie operacje pokojowe. Dotychczasowa praktyka pokazuje, że operacje te mogą być prowadzone nie tylko pod auspicjami ONZ, ale także z mandatu politycznego innych organizacji międzynarodowych, jak na przykład OBWE, czy też NATO.

W świetle powyższego istotny wpływ na treść i rodzaj zadań wojsk lądowych będzie miała lansowana w ostatnich latach w państwach zachodnich,

i przyjęta ostatnio przez NATO, koncepcja wykorzystania sił zbrojnych w celu utrzymania pokoju w Europie i świecie. Zgodnie z tą koncepcją siły zbrojne powinny być w znacznie większym stopniu wykorzystywane już w czasie narastania kryzysów do zapobiegania konfliktom zbrojnym. Działania tych sił muszą być ściśle powiązane z działaniami dyplomatycznymi i wzajemnie się uzupełniać. W wyniku takich poglądów w terminologii wojskowej pojawiły się operacje, których celem jest zapobieganie konfliktom oraz wymuszanie, przywracanie i utrzymanie pokoju. Operacje takie prowadzone są już obecnie i zwykle mają charakter międzynarodowy przy dominującym udziale państw NATO. Swoje stałe miejsce w tych operacjach mają również siły polskie (Zatoka Perska, była Jugosławia).

Należy podkreślić, iż do przeprowadzenia operacji pokojowych ONZ niezbędne jest spełnienie trzech warunków, a mianowicie:

- Rada Bezpieczeństwa lub Zgromadzenie Ogólne będą miały możliwość uchwalić odpowiednią rezolucję;
- kraj przyjmujący i inne kraje dostarczające kontyngentów zbrojnych, obserwatorów i wsparcia logistycznego zgadzają się na ich wielkość, skład, i mandat;
- wielkie mocarstwa udzielą poparcia;

W zależności od rozwoju sytuacji działania wojsk w takich operacjach mogą mieć charakter **zbrojny lub niezbrojny**. Zwykle będą to operacje połączone, w których wojska lądowe będą miały zapewnione ciągłe i silne wsparcie sił powietrznych. Biorąc pod uwagę, że będzie nadal potrzeba prowadzenia takich operacji, stąd można sądzić, że w przyszłości w strukturach wojsk lądowych powstaną wyspecjalizowane pododdziały zdolne do podjęcia zadań w takich operacjach i przygotowane do działania w strukturach międzynarodowych.

4.2. Charakterystyka misji pokojowych

Misja pokojowa ONZ jest szczególną formą działalności, którą definiuje się jako podporządkowany tej organizacji organ powołany na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa lub wyjątkowo Zgromadzenia Ogólnego.

Cele poszczególnych misji wynikają z sytuacyjnych potrzeb tworzenia zgrupowań celowo-zadaniowych odpowiednich sił i środków o charakterze militarnym, paramilitarnym lub niemilitarnym w celu utrzymania, przywrócenia międzynarodowego pokoju bezpieczeństwa, przy zachowaniu całkowitej niezależności w stosunku.

Istotnym warunkiem powstania misji jest zgoda zarówno państwa lub państw, na których terenie będzie wykonywana dana misja pokojowa, jak również zgoda państw wydzielających kontyngenty operacyjne, wsparcie logistyczne, bądź też obserwatorów wojskowych. Nie można faworyzować żadnej ze stron, jak również nie wolno się angażować w sprawy międzynarodowe kraju, na którego terenie misja funkcjonuje. Personel wojskowy biorący udział w operacji wojskowej posiada broń, jednakże jej użycie ograniczone jest do samoobrony.

Rozróżniamy zasadniczo dwa typy misji pokojowych:

- **z udziałem kontyngentów wojskowych;**
- **misje obserwacyjne z udziałem obserwatorów wojskowych.**

Niemniej jednak w misjach z udziałem kontyngentów może występować komponent składający się z obserwatorów. Ostatnie doświadczenia wskazują również na konieczność organizacji misji o charakterze humanitarnym lub misji nowej generacji tzw. "misji nowoczesnych". Są to misje tzw. wielofunkcyjne w ramach, których może być podejmowany cały szereg przedsięwzięć. W ramach tych ma miejsce koordynacja zadań różnego typu o charakterze dyplomatycznym, humanitarnym, militarnym oraz politycznym. W praktyce sprowadza się to do utworzenia cywilno-wojskowego dowództwa misji, zapewniającego skoordynowane kierowanie operacją, wspólne podejmowanie zadań różnego typu i

wzajemne ubezpieczenie personelu misji, jak i społeczności cywilnej zwaśnionych stron.

Misją pokojową z reguły kieruje cywilny przedstawiciel - Specjalny Reprezentant - desygnowany przez Sekretarza Generalnego, któremu podlega Dowódca Sił lub Szef Grupy Obserwatorów (CMO). Jest on dowódcą misji obserwacyjnej lub też dowódcą wydzielonej grupy składającej się z obserwatorów występujących w misji złożonej z kontyngentów wojskowych (pododdziałów operacyjnych i logistycznych).

Instytucją koordynującą całokształt zadań planistyczno- szkoleniowych na poziomie Sekretariatu ONZ, jest natomiast Departament Operacji Pokojowych (DPKO). Departament ten kieruje wszystkimi misjami w zakresie operacyjnym, logistycznym, planowania wojskowego i specjalistycznego szkolenia personelu. Odpowiada on również za przepływ informacji pomiędzy państwami członkowskimi wydzielającymi swoje wojska do misji pokojowych. W związku z tym większość państw, posiada w tym celu wojskowych przedstawicieli (doradców) w Sekretariacie. Także i Polska jest reprezentowana przez dwóch oficerów. Misje pokojowe pod względem kierowania i systemu łączności można podzielić na trzy poziomy:

- strategiczny, którymi kieruje i sprawuje nad nimi nadzór Sekretariat ONZ, przez Specjalnego Reprezentanta lub inne instytucje ONZ;
- operacyjny, na którym dowództwo misji lub cywilno-wojskowe centrum koordynacyjne kieruje wypełnianiem zadań mandatowych w terenie;
- taktyczny – na szczeblu narodowych pododdziałów lub wydzielonych grup obserwacyjnych.

4.3. Rodzaje operacji pokojowych

Charakter operacji pokojowych powinien wynikać z Karty Narodów Zjednoczonych, ale niestety karta ta jednak nie zawiera jednoznacznego i precyzyjnego określenia tej działalności. Funkcjonuje natomiast utrwalone w praktyce

pojęcie "utrzymania pokoju" (ang. *peacekeeping*), które wynikało raczej z ograniczonych w okresie zimnej wojny możliwości współpracy stałych członków Rady Bezpieczeństwa.

Cele i zadania operacji pokojowych bliżej precyzuje Raport Sekretarza Generalnego ONZ z czerwca 1992 roku, zatytułowany "*Program dla Pokoju*". W raporcie tym ówczesny Sekretarz Generalny, Boutros-Ghali, definiuje następujące rodzaje operacji pokojowych ONZ:¹³

- **dyplomacja prewencyjna** (ang. *preventive diplomacy*) oznacza działanie mające zapobiegać powstawaniu sporów między stronami, przeciwdziałać przedzianiu się istniejących sporów w konflikty zbrojne oraz ograniczać zasięg tych konfliktów w przypadku ich powstania; dyplomacja prewencyjna może wymagać prewencyjnego rozmieszczenia sił (ang. *preventive deployment*), a w pewnych przypadkach również ustanowienia stref zdemilitaryzowanych;

- **tworzenie pokoju** (ang. *peacemaking*) z kolei oznacza działanie mające doprowadzić do porozumienia walczących stron, głównie za pomocą środków przewidzianych w rozdziale VI Karty. Jednak w pewnych przypadkach działania te mogą wymagać zastosowania także środków przewidzianych w rozdziale VII, czyli operacji wymuszania pokoju (ang. *peace enforcement*);

- **utrzymanie pokoju** (ang. *peacekeeping*) oznacza natomiast rozmieszczenie sił ONZ w rejonie konfliktu, za zgodą wszystkich zainteresowanych stron. Siły te składają się zwykle z komponentu wojskowego, policyjnego i cywilnego, a utrzymanie pokoju jest operacją poszerzającą możliwości zarówno zapobiegania konfliktom, jak i tworzenia pokoju;

- **budowanie pokoju** (ang. *peacebuilding*) to z kolei wszelkie działania po zakończeniu konfliktu realizowane na rzecz utworzenia i wsparcia struktur zmierzających do umocnienia i utrwalenia osiągniętego pokoju. Działania te mają w celu uniknięcia ponownego wybuchu konfliktu.

¹³ Gągor F., Paszkowski K., Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, Toruń 1998, s. 58

Operacje pokojowe z punktu widzenia kryterium koncepcji użycia wojsk oraz ich odpowiedniego przygotowania i wyposażenia, można je podzielić na:

- **tradycyjne operacje pokojowe**, w których biorą udział nieuzbrojone lub lekko uzbrojone kontyngenty. Ich głównym zadaniem jest obserwacja, nadzór i weryfikacja przestrzegania porozumień o zawieszeniu ognia, wycofaniu jednostek, utworzenie tref buforowych itp.

- **rozszerzone operacje pokojowe**, w których operacja "tradycyjna", uzupełniona jest takimi działaniami, jak obserwowanie lub organizacja wyborów, ochrona praw człowieka oraz pomoc lub wykonywanie funkcji administracji cywilnej w okresie przejściowym do niepodległości lub demokracji.

W sytuacjach gdy, stwierdzona zostanie agresja lub zagrożenie pokoju, wówczas mogą zostać podjęte dwa rodzaje działań, a mianowicie:

- *działania bez użycia siły zbrojnej*. Są to np. sankcje ekonomiczne w postaci całkowitego lub częściowego zerwania stosunków gospodarczych oraz komunikacji kolejowej, morskiej, lotniczej, pocztowej, telegraficznej, radiowej i innej, jak również zerwania stosunków dyplomatycznych z danym krajem lub grupą państw;

- *działania z użyciem siły zbrojnej* należy z kolei postrzegać jako sankcje wojskowe. Formą tych działań może być wycofanie oddziałów NZ i nałożenie embarga za dostawy sprzętu wojskowego i uzbrojenia dla walczących stron.

4.4. Zadania wojsk w operacjach i misjach pokojowych

Jeśli chodzi o operacje pokojowe z użyciem sił zbrojnych to koncepcje i procedury organizowania ich i prowadzenia, zakładają jako warunek podstawowy, że operacje te zostaną poprzedzone układami (negocjacjami) z państwami mającymi dostarczyć kontyngenty wojskowe. W tym celu przed podpisaniem układu prowadzone są nieoficjalne rozmowy sondażowe, czy dany kraj jest w stanie wydzielić określony kontyngent do sił ONZ. Wynika stąd, iż udział naszego kontyngentu wojskowego uczestniczącego w operacjach pokojowych za-

równy na Bliskim Wschodzie, jak i w np. w Kosowie podlegał tym samym procedurom i negocjacjom.

Do kierowania operacjami pokojowymi ONZ Sekretarz Generalny Organizacji upoważnia swego zastępcę do spraw operacji pokojowych. Kieruje on Departamentem Operacji Pokojowych, i tym samym za jego pośrednictwem odbywa się kierowanie operacją pokojową. Departament ten zbiera raporty i meldunki od dowódcy lub szefa operacji pokojowej na podstawie których, podejmowane są odpowiednie decyzje. Na ich podstawie z kolei stawiane są polecenia wykonawcze dla dowódcy operacji. Natomiast Sekretarz Generalny ONZ, jako bezpośrednio kierujący operacjami pokojowymi ONZ, zobligowany jest do przedstawiania, co najmniej raz na kwartał, Radzie Bezpieczeństwa stosownych raportów z ich przebiegu

Z tego względu, iż operacje pokojowe nie są skierowane przeciwko żadnemu państwu w celu zmuszenia go do określonego postępowania, stąd ich cechą charakterystyczną jest zgoda zarówno państwa lub państw, na których terytoriach będzie realizowana dana operacja. Także potrzebna jest zgoda państw dostarczających kontyngentów i wsparcia logistycznego. Nie mogą one pod żadnym pozorem być użyte jako forma ingerencji w wewnętrzne sprawy jakiegokolwiek państwa lub naruszać jego suwerenność. Także należy podkreślić, iż w przypadku gdy w toku operacji pokojowej zaistnieje potrzeba wykorzystania personelu wojskowego, wówczas użycie przez niego broni jest ściśle ograniczone do samoobrony. Natomiast z udziałem w operacjach powinny być wykluczone wielkie mocarstwa i kraje bezpośrednio zainteresowane.

Wojska uczestniczące w operacjach pokojowych mogą wykonywać **zadania się w formie:**

- obserwacji warunków po jednej albo obu stronach granicy;
- ustalania faktów i obserwacji przypadków w rzekomej interwencji z zewnątrz w wewnętrzne sprawy państw;
- pomocy państwu w utrzymaniu prawa i porządku;

- obserwacji i nadzorowaniu linii wstrzymania ognia;
- misji mediacji i pojednania;
- misji, których zadaniem jest wyjaśnianie stanu faktycznego w drodze śledztwa i obserwacji;

Ponadto siły wojskowe uczestniczące w operacji pokojowe mogą wykonywać także inne zadania jak na przykład:

- czasowe administrowanie, a nawet okupowanie jakiegoś terytorium;
- ochrona miejsc i urzędzeń międzynarodowych;
- patrolowanie stref granicznych i linii wstrzymania ognia;
- nadzorowanie plebiscytów i zagwarantowanie wykonania postanowień rozejmowych;
- zabezpieczenie określonego statusu stref zdemilitaryzowanych, wolnych miast i stref neutralnych, oddanych pod kontrolę ONZ;
- wykonywanie innych zadań, takich jak: zbieranie informacji, przeciwdziałanie handlowi bronią, rozminowywanie terenów itp.

Przeprowadzone powyżej rozważania wskazują, że operacja lub misja pokojowa ONZ może składać się z następujących faz (etapów):

- podjęcie rezolucji Rady Bezpieczeństwa lub Zgromadzenia Ogólnego względnie innej organizacji międzynarodowej, której celem jest zapobieganie rozszerzaniu się konfliktu, zmniejszenie jego intensywności lub zlikwidowanie go środkami pokojowymi, drogą negocjacji i mediacji;
- udział międzynarodowych kontyngentów wojskowych, wydzielonych dobrowolnie do dyspozycji ONZ OBWE lub NATO przez kraje członkowskie;
- zgoda państw, na których terytoriach będzie miała miejsce operacja, oraz zgoda państw dostarczających kontyngenty i wsparcie logistyczne;
- nieinterwencja w wewnętrzne sprawy danego państwa i niestosowanie siły w toku realizacji mandatu;
- użycie broni ograniczone wyłącznie do samoobrony.

ZAKOŃCZENIE

Niezależnie od nowych uwarunkowań polityczno-militarnych w Europie i członkostwa Polski w NATO, nadal główną funkcją sił zbrojnych, a w tym Wojsk Lądowych RP będzie zapewnienie suwerenności i integralności terytorialnej kraju. Z tych względów za główne zadania wojsk lądowych należy uznać zadania o charakterze militarnym związane z bezpośrednią obroną terytorium kraju. Przy tym, w nowej rzeczywistości polityczno-militarnej zadania te, w zależności od rodzaju i skali ewentualnego konfliktu zbrojnego, mogą być realizowane siłami narodowymi lub w strukturach sojuszniczych. Także warto wskazać, że wojska lądowe powinny być przygotowane do realizacji zadań, zarówno w konfliktach na obszarze kraju jak i poza jego granicami.

Przyjmując, iż istnieje ewentualne zagrożenie obszaru kraju konfliktem zbrojnym na dużą skalę, wówczas należy oceniać, że potencjalny agresor może rozpocząć agresję od wykonania silnych uderzeń powietrzno-lądowych. W tej sytuacji, siły narodowe powinny podjąć działania opóźniające i obronne w pierwszym etapie konfliktu. Również w wypadku ewentualnego lokalnego konfliktu zbrojnego, siły narodowe powinny podjąć działania w celu obrony suwerenności państwa

W ewentualnych operacjach obronnych na obszarze kraju ważna rola przypadnie siłom obrony terytorialnej. Mogą one spełniać funkcję obronną i funkcję związaną z zabezpieczeniem efektywnego użycia wojsk operacyjnych.. Będzie to miało szczególne znaczenie zwłaszcza w pierwszym etapie ewentualnego konfliktu zbrojnego, gdy nie będzie można liczyć na szybkie lądowe wsparcie sił sojuszniczych. Natomiast do udziału w sojuszniczych operacjach militarnych poza terytorium kraju, potrzebne będzie wydzielenie i przygotowanie części sił wojsk operacyjnych. Wydzielone siły będą wchodziły w skład sojuszniczych sił reagowania, zachowując określony stopień gotowości. Należy podkreślić, że siły obrony terytorialnej w każdej sytuacji będą realizo-

wać swoje zadania wyłącznie na obszarze kraju. Z tego też powodu dużą uwagę należy przywiązywać do umiejętności organizowania współdziałania między tymi siłami, a wojskami operacyjnymi.

Można przewidywać, że jednym z ważniejszych zadań wojsk lądowych w przyszłych operacjach o charakterze obronnym może być walka z desantami przeciwnika. Do podjęcia tego zadania powinny być przygotowane wojska operacyjne i siły obrony terytorialnej wyposażone w niezbędne środki. Także potrzeba będzie wydzielenia i przygotowania określonych sił do udziału w sojuszniczych operacjach pokojowych. Uwzględniając szeroki zakres możliwych zadań w operacjach pokojowych do udziału w nich mogą być użyte również wybrane pododdziały specjalistyczne: inżynieryjne, przeciwchemiczne, logistyczne. Mogą one być wykorzystane do wsparcia działań sił głównych kontyngentu lub realizacji zadań specjalistycznych na rzecz ludności w zagrożonych rejonach.

W perspektywie, należy oczekiwać wzrostu zagrożeń środowiska naturalnego. Do zadań związanych z ratownictwem i likwidacją skutków klęsk żywiołowych i katastrof, obok innych sił będą również wykorzystywane wojska lądowe, a w pierwszej kolejności siły obrony terytorialnej. Z tych względów decyzje dotyczące liczebności i dyslokacji tych sił w poszczególnych rejonach kraju oraz ich charakter powinny uwzględniać także ocenę prawdopodobnych zagrożeń niemilitarnych poszczególnych obszarów kraju.

BIBLIOGRAFIA

1. Balcerowicz B.: Obrona państwa średniego, Warszawa 1997.
2. Balcerowicz B.: Obrona narodowa i zobowiązania sojusznicze, Warszawa 1999
3. Bloch Cz. Przyszła wojna, Warszawa 1900.
4. Clausewitz C., O wojnie, Warszawa 1995.
5. Czarnota Z., Moszumański Z.: Wojna w Czeczenii (1), PWL 1995, nr 9.
6. Czarnota Z., Moszumański Z.: Wojna w Czeczenii (2), PWL 1995, nr 10.
7. Däniker G.: Operative Führung aus Schweizer Sicht, „Österreichische Militärische Zeitschrift” 1994, nr 4.
8. Dęga Cz., Uzbrojenie i pole walki wojsk lądowych do 2020 roku, Warszawa 1995.
9. Die russischen Streitkräfte zwischen Theorie und Realität, „Österreichische Militärische Zeitschrift” 1993, nr 6.
10. Gańor F., Paszkowski K., Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, Toruń 1998.
11. Jakubczak R. Wybrane problemy systemu obrony terytorialnej. AON, 1998
12. Jakubczak R. Obrona terytorialna w obronie Polski, AON, 1998
13. Jakubczak R., Marczak J., Obrona terytorialna Polski Na progu XXI w. Warszawa 1998
14. Knetki J., Operacje połączone, AON, Warszawa 1997.
15. Koziej S., Teoria sztuki wojennej, Warszawa 1993.
16. Koziej S.: Rozważania o przyszłej strategii NATO oraz strategii bezpieczeństwa i obronności, AON, 1999.
17. Koziej S.: Tezy i komentarze do prac nad strategią bezpieczeństwa i obronności RP, Toruń 1998.
18. Kraska P.: Schild und Schwert, „Truppenpraxis/Wehrausbildung” 1995, nr 6.
19. Lidwa W. Wpływ zadań obrony terytorialnej na przeobrażenia w taktyce ogólnej AON, 1998

20. Mossor S., Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny, Warszawa 1986.
21. Nożko K., Właściwości obrony manewrowej w polskim systemie obronnym, AON, Warszawa 1997.
22. Ocena operacyjno-taktyczna wojny w Zatoce Perskiej, Warszawa 1991.
23. Paszkowski K., Kategorie i typy operacji pokojowych, „Zeszyty Naukowe AON”, Warszawa 1998, nr 3.
24. Pawłowski J., Marczak J., O obronie militarnej Polski przełomu XX-XXI wieku, Warszawa 1995.
25. Powietrzno-lądowe działania operacyjne i taktyczne, AON, Warszawa 1991.
26. Przebieg, analiza i ocena wojny w regionie Zatoki Perskiej, „Wojskowy Przegląd Zagraniczny”, nr 1/1992.
27. Schwarzkopf H.N.: Nie trzeba bohatera, Warszawa 1993.
28. Skibiński F., Rozważania o sztuce wojennej, WIH, Warszawa 1991.
29. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 1996.
30. Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4.1.200), internet.
31. Ścibiorek Z., Kaczmarek W., Przyszła wojna - jaka? Warszawa 1995.
32. Ścibiorek Z., Rozważania o obronie, Warszawa 1993.
33. Toffler A. i H., Wojna i antywojna, Warszawa 1997.
34. Tomaszewski A. (red.), Wojska lądowe w systemie obronnym kraju, cz. IV, AON 1999.
35. Tomaszewski A., Zieliński J., Wojska lądowe w systemie obronnym kraju, cz. I, AON, Warszawa 1996.
36. Tomaszewski A. (red.), Wojska lądowe w systemie obronnym kraju (cz. II). Uwarunkowania polityczno-militarne i ich wpływ na rolę i zadania wojsk lądowych w systemie obronnym kraju w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Warszawa 1997
37. Tomaszewski A., (red): Wojska lądowe w systemie obronnym kraju – część

III – Zadania i operacje wojsk lądowych, AON, 1998.

38. Wiatr M., Między strategią a taktyką, A Marszałek, Toruń 1999

39. Zieliński J., Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej, AON, Warszawa 1995.

40. Zieliński J., Zarys teorii sztuki operacyjnej wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP, A. Marszałek, Toruń 1998

41. Zieliński J., Zadania wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej w operacjach połączonych na obszarze kraju, AON, 1999.

